

Bruksela, 8 grudnia 2025 r.
(OR. en)

16432/25

COH 244

PISMO PRZEWODNIE

Od:	Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)
Data otrzymania:	3 grudnia 2025 r.
Do:	Thérèse BLANCHET, sekretarz generalna Rady Unii Europejskiej
Nr dok. Kom.:	COM(2025) 739 final
Dotyczy:	KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW Agenda UE dla miast: wspieranie wzrostu gospodarczego i dobrobytu

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2025) 739 final.

Załącznik: COM(2025) 739 final

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 3.12.2025 r.
COM(2025) 739 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Agenda UE dla miast: wspieranie wzrostu gospodarczego i dobrobytu

{SWD(2025) 389 final}

1. WPROWADZENIE

Miasta odgrywają wiodącą rolę w stawianiu czoła wyzwaniom, które zdecydują o przyszłości Europy. Napędzają one wzrost gospodarczy, konkurencyjność i innowacje, a jednocześnie odgrywają kluczową rolę w propagowaniu zrównoważonego rozwoju i włączenia społecznego. Miasta przyczyniają się do dekarbonizacji i zwiększania odporności na zmiany klimatu, wspierają gotowość na przyszłe kryzysy i zakłócenia oraz sprzyjają spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Obecnie około 75 % ludności UE¹ – blisko 340 mln osób – mieszka w miastach i na innych obszarach miejskich². Miasta stoją w obliczu licznych wyzwań, takich jak niedobór dostępnych, zrównoważonych i przyzwoitej jakości mieszkań, wysokie koszty energii, wykluczenie społeczne, ograniczenia w zakresie dostępności, enklawy ubóstwa oraz skutki zmiany klimatu. Ponadto niektóre miasta się wyludniają, mierząc się z trudnościami związanymi z zatrzymaniem wykwalifikowanej siły roboczej i utrzymaniem miejsc pracy, zapewnianiem świadczenia usług publicznych oraz generowaniem wystarczających dochodów podatkowych i innych wpływów.

Europejskie miasta, niezależnie od tego, czy znajdują się na obszarach przybrzeżnych, wyspiarskich, śródlądowych, górskich czy w regionach przygranicznych, odzwierciedlają bogatą różnorodność, nie tylko pod względem geograficznym, lecz również pod względem profili demograficznych i zdolności społeczno-gospodarczych. Ta różnorodność kształtuje ich zdolność do reagowania na ciągle przemiany. Europejski model miejski umożliwia miastom o różnej wielkości wnoszenie znaczącego wkładu w rozwój terytorialny i łączność. Podczas gdy większe miasta często pełnią rolę centrów innowacji, średnie i mniejsze miasta oraz obszary miejskie odgrywają kluczową rolę w świadczeniu usług, które wspierają zarówno lokalną ludność, jak i otaczające ją obszary, w tym obszary wiejskie, oraz w poprawie dostępu do możliwości. Usługi miejskie w zakresie edukacji, opieki, zdrowia, mobilności, sportu, biznesu i handlu detalicznego wywołują pozytywne efekty zewnętrzne, wspierając rozwój obszarów wiejskich i położonych między miastami.

Miasta mają kluczowe znaczenie dla konwergencji gospodarczej i konkurencyjności, przyciągając talenty, inwestycje i napędzając wzrost gospodarczy³. Dynamika ta może jednak również stwarzać wyzwania, takie jak rosnące koszty, zatory komunikacyjne i dysproporcje terytorialne, w tym enklawy ubóstwa. Zrównoważone, policentryczne podejście nadal ma kluczowe znaczenie, a jego celem jest łagodzenie takich skutków. Pozycje wyjściowe miast są jednak różne, ponieważ dysponują one różnymi uprawnieniami i zasobami prawnymi – zwłaszcza mniejsze miasta – i często borykają się z ograniczonymi zdolnościami administracyjnymi oraz ograniczonymi budżetami.

W Agendzie UE dla miast przedstawiono wizję, politykę i zestaw działań UE dla miast każdej wielkości oraz określono przyszłościową perspektywę zrównoważonego i zintegrowanego

¹ Eurostat Statistics Explained i GISCO, na podstawie siatki ze spisu ludności z 2021 r. i lokalnych jednostek administracyjnych z 2021 r.

² O ile nie wskazano inaczej, termin „miasta” w niniejszym dokumencie odnosi się do „miast i innych obszarów miejskich UE”. Do definiowania miast Eurostat stosuje następujące kategorie, przy czym pierwsze dwie odnoszą się do obszarów miejskich: (i) miasta (obszary gęsto zaludnione, zamieszkiwane przez 38,9 % ludności UE); (ii) małe miasta i przedmieścia (obszary o średniej gęstości zaludnienia, zamieszkiwane przez 35,9 % ludności UE); oraz (iii) obszary wiejskie (obszary słabo zaludnione, zamieszkiwane przez 25,2 % ludności UE). Eurostat, JRC i Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej (2021) – Eurostat Statistics Explained.

³ Moretti, E. (2014). *Are Cities the New Growth Escalator?* [Czy miasta są nowym motorem wzrostu gospodarczego?] Dokument roboczy Banku Światowego dotyczący badań naukowych nr 6881, <https://ssrn.com/abstract=2439702>.

rozwoju obszarów miejskich. Jej celem jest stworzenie ram ukierunkowanych na wzmocnienie terytorialnego i miejskiego wymiaru polityki UE. Agenda ta ma również na celu zapewnienie skoordynowanego i ukierunkowanego wsparcia – poprzez wykorzystanie instrumentów przewidzianych w obecnych wieloletnich ramach finansowych, a także w kolejnych wieloletnich ramach finansowych na lata 2028–2034 – z myślą o zaspokojeniu potrzeb miast i realizacji kluczowych priorytetów UE na szczeblu lokalnym. Uznano w niej również rolę miast jako kluczowych partnerów w stawianiu czoła najważniejszym wyzwaniom stojącym przed UE i przyczynianiu się do realizacji określonych w niej rozwiązań.

Ponadto skuteczna Agenda UE dla miast musi wspierać strategie polityczne, które umożliwiają miastom nie tylko generowanie wartości, lecz również jej sprawiedliwe i skuteczne rozpowszechnianie w całej UE, tak aby wszystkie państwa i terytoria mogły czerpać korzyści ze wzrostu gospodarczego i dobrobytu. W tym celu w agendzie uwzględniono miasta i inne obszary miejskie oraz uwypuklono znaczenie połączeń między tymi obszarami a otaczającymi je regionami (miejskimi obszarami funkcjonalnymi i wiejskimi obszarami funkcjonalnymi).

Agenda UE dla miast opiera się na głównych ramach strategicznych, takich jak agenda terytorialna 2030 i nowa karta lipska, a jej uzupełnieniem jest współpraca międzyrządowa w sprawach miejskich oraz jej główne narzędzie – agenda miejska dla UE.

Aby opracować Agendę UE dla miast, Komisja Europejska przeprowadziła szeroko zakrojone konsultacje w celu zebrania informacji od liczego grona zainteresowanych stron. Konsultacje te obejmowały: (i) zaproszenie do zgłaszania uwag, które zakończono 26 maja 2025 r. i w ramach którego wpłynęły 193 uwagi od władz lokalnych i innych przedstawicieli organów publicznych, obywateli, organizacji społeczeństwa obywatelskiego i innych podmiotów, (ii) dyskusję między zainteresowanymi stronami z obszarów miejskich podczas szóstej edycji Forum Miast, które odbyło się w Krakowie w dniach 17–19 czerwca 2025 r. i było poświęcone kluczowym wyzwaniom i potrzebom miast, (iii) dialog z władzami miast na temat wdrażania, który odbył się 24 czerwca 2025 r., (iv) liczne spotkania i dyskusje dwustronne z organizacjami reprezentującymi władze lokalne, regionalne i krajowe, a także sieci paneuropejskie oraz (v) udział w różnych wydarzeniach. Ten kompleksowy proces konsultacji zapewnił szerokie i inkluzywne podejście do kształtowania polityki.

2. MIASTA A POLITYKA UE

Unia Europejska doświadcza rosnącej urbanizacji i charakteryzuje się różnorodnością obszarów miejskich – od małych miast po duże metropolie⁴. W 2021 r. 39 % ludności UE mieszkało w około 700 miastach, 36 % mieszkało w około 9 000 małych miast lub na przedmieściach, a 25 % zamieszkiwało obszary wiejskie⁵. Urbanizacja ma miejsce głównie w większych miastach i otaczających je obszarach. W 2021 r. w Hiszpanii, Niemczech i Grecji szczególnie duża liczba ludności – ponad połowa – mieszkała w miastach, podczas gdy 45,2 % ludności Irlandii mieszkało na obszarach wiejskich. Liczba ludności w miastach, małych miastach i na przedmieściach UE rośnie, podczas gdy liczba ludności wiejskiej maleje.

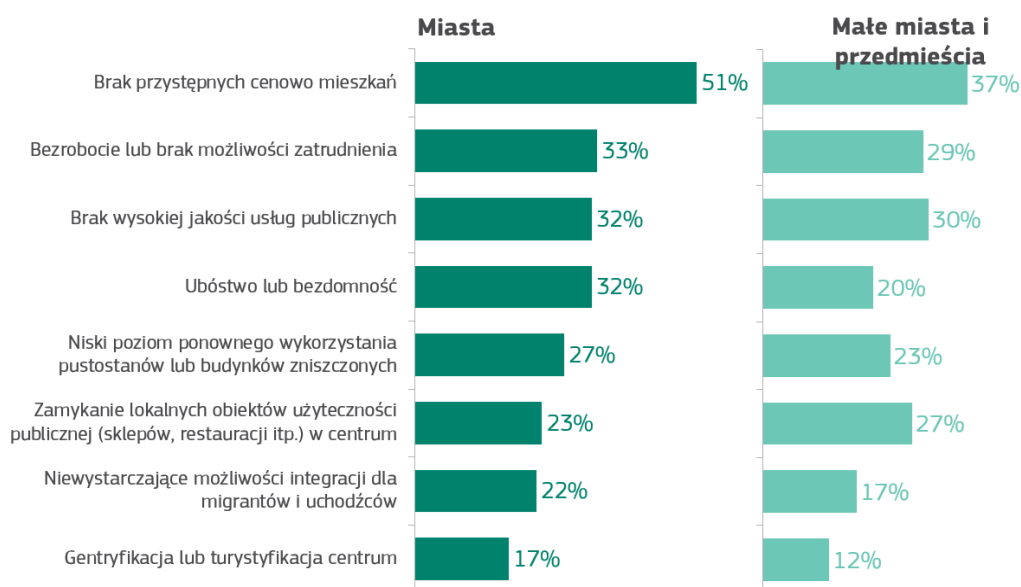
Niedawne badanie Eurobarometr⁶ wykazało, że **najpilniejszym i najbardziej palącym problemem dla Europejczyków mieszkających w miastach jest zdecydowanie brak**

⁴ Dane przedstawione w niniejszym rozdziale pochodzą w dużej mierze z Dijkstry, L. i Testori, G., *Trends, Challenges and Opportunities in EU Cities: Supporting the EU Cities Agenda* [Wyzwania i szanse w miastach UE: wspieranie Agendy UE dla miast], Komisja Europejska, Ispra, 2025.

⁵ Eurostat Statistics Explained i GISCO, na podstawie siatki ze spisu ludności z 2021 r. i lokalnych jednostek administracyjnych z 2021 r.

⁶ Opinia publiczna na temat wyzwań miejskich i inwestycji w miastach – czerwiec 2025 r. – badanie Eurobarometr.

przystępnych cenowo mieszkań – 51 % respondentów uznało ten problem za najbardziej palący i najpilniejszy (rys. 1). Jedna trzecia respondentów (33 %) twierdzi, że **bezrobocie lub brak możliwości zatrudnienia** stanowią pilny problem w ich mieście; podobne dane można zaobserwować również w odniesieniu do **braku wysokiej jakości usług publicznych** (32 %) oraz **ubóstwa lub bezdomności** (32 %). Respondenci mieszkający w małych miastach i na przedmieściach na pierwszym miejscu wymieniali brak przystępnych cenowo mieszkań (37 %), a w dalszej kolejności brak usług publicznych (30 %) oraz bezrobocie lub brak możliwości zatrudnienia (29 %).

Rys. 1. Najpilniejszy i najbardziej palący problem według Europejczyków mieszkających w miastach, małych miastach i na przedmieściach (Eurobarometr 2025)

Pod względem **aspektów, które najbardziej wymagają udoskonalenia**, respondenci mieszkający w miastach wskazywali przede wszystkim **jakość usług publicznych** (42 %) oraz **bezpieczeństwo i ochronę w przestrzeni publicznej** (36 %) (rys. 2). Na kolejnych miejscach znalazły się **dostępność przystępnego cenowo i dobrze skomunikowanego transportu publicznego** oraz **rozwój gospodarczy i możliwości rynkowe**, które w obu przypadkach wskazało 29 % respondentów. Respondenci mieszkający w małych miastach i na przedmieściach na pierwszym miejscu wskazywali jakość usług publicznych (43 %), następnie rozwój gospodarczy i możliwości rynkowe (37 %) oraz dostępność przystępnego cenowo i dobrze skomunikowanego transportu publicznego (34 %).

Rys. 2. Aspekty, które najbardziej wymagają udoskonalenia, według Europejczyków mieszkających w miastach, małych miastach i na przedmieściach (Eurobarometr 2025)

UE uznaje miasta i inne obszary miejskie w UE za kluczowych partnerów we wdrażaniu polityk służących realizacji priorytetów Unii na lata 2024–2029⁷. W tym celu zintegrowane ramy polityki UE obejmują działania w zakresie: (i) konkurencyjności, cyfryzacji, innowacji i inwestycji; (ii) włączenia społecznego i równości; (iii) bezpieczeństwa, ochrony i gotowości; (iv) przystępnych cenowo, zrównoważonych, przyzwoitej jakości mieszkań i budynków sprzyjających włączeniu społecznemu; (v) działań w dziedzinie klimatu, ochrony środowiska i czystej energii; (vi) mobilności; oraz (vii) współpracy międzynarodowej. Polityki te są często ściśle ze sobą powiązane, co odzwierciedla zaangażowanie UE we wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich sprzyjającego włączeniu społecznemu.

2.1. Miasta są silnymi magnesami przyciągającymi talenty oraz siłą napędową konkurencyjności, cyfryzacji, innowacji i inwestycji

Miasta wywierają silny wpływ na konkurencyjność UE, wspierają innowacje, sprzyjają tworzeniu miejsc pracy i zrównoważonemu rozwojowi. Są to miejsca dynamiczne i konkurencyjne, w których innowacje i postęp technologiczny są potęgowane bliskością zainteresowanych stron, w tym instytucji szkolnictwa wyższego, oraz ich wielodyscyplinarną współpracą, a także dostępem do kluczowych infrastruktur badawczych i technologicznych. Regiony metropolitalne UE⁸, zwłaszcza obszary stołeczne, odegrały kluczową rolę w zakresie konkurencyjności i zatrudnienia w 2022 r., odnotowując największą liczbę nowo powstałych przedsiębiorstw. W tych regionach odsetek przedsiębiorstw wysokiego wzrostu oraz poziom zatrudnienia (63 %) był wyższy w stosunku do ich udziału w liczbie ludności (59 %), a udział

⁷ Priorytety Unii Europejskiej na lata 2024–2029.

⁸ Regiony metropolitalne odnoszą się do regionów NUTS 3 lub kombinacji regionów NUTS 3, które obejmują wszystkie miejskie obszary funkcjonalne zamieszkane przez co najmniej 250 000 osób. Miejski obszar funkcjonalny składa się z miasta i jego strefy dojazdowej, a zatem obejmuje gęsto zaludnione miasto i mniej zaludnioną strefę dojazdową, której rynek pracy jest w dużym stopniu zintegrowany z miastem. Zob.: [Podręcznik typologii terytorialnych – Regiony metropolitalne – Statistics Explained – Eurostat](#) i [miejski obszar funkcjonalny – Statistics Explained – Eurostat](#).

w PKB był jeszcze wyższy (68 %) w porównaniu z regionami niemetropolitalnymi⁹. W 2024 r. 45 % mieszkańców miast w wieku 25–64 lat posiadało dyplom ukończenia studiów wyższych, w porównaniu z 31 % w małych miastach lub na przedmieściach i 26 % na obszarach wiejskich¹⁰. W miastach zatrudnionych było 41 % siły roboczej w UE, w małych miastach i na przedmieściach – 34,5 %, a na obszarach wiejskich – 24,5 %¹¹.

W celu wspierania konkurencyjności działania w ramach polityki UE koncentrują się na pobudzaniu innowacji oraz przyjmowaniu i zwiększaniu skali technologii strategicznych, zgodnie z Kompasem konkurencyjności¹² i Paktem dla czystego przemysłu¹³. Miasta mogą również zwiększyć popyt na czyste technologie o obiegu zamkniętym produkowane w UE. Zbliżający się przegląd europejskich ram zamówień publicznych będzie dotyczyć uproszczenia procedur oraz wyjaśnienia wykorzystania zamówień publicznych jako narzędzia inwestycji strategicznych, co pomoże przezwyciężyć wyzwania związane z zamówieniami publicznymi dla miast jako instytucji zamawiających oraz wzmocnić sektory krytyczne i dostęp do czystych rozwiązań, a także podejść opartych na gospodarce o obiegu zamkniętym¹⁴.

UE uznaje również kluczową rolę, jaką miasta odgrywają w stymulowaniu rozwoju gospodarczego i ułatwianiu nawiązywania partnerstw strategicznych między miastami a przemysłem. Inwestycje w edukację i rozwój umiejętności¹⁵, w tym umiejętności cyfrowe i ekologiczne oraz kształcenie w zakresie przedsiębiorczości, nadal mają kluczowe znaczenie dla zaspokojenia potrzeb rynku pracy i zwalczania nierówności pojawiających się wraz z przemianami technologicznymi i innowacjami. Ponadto wykorzystanie badań naukowych i innowacji w celu wspierania inkluzywnych, czystych, odpornych i inteligentnych transformacji pomaga administracjom miast w gromadzeniu wiedzy oraz opracowywaniu dowodów i strategii ukierunkowanych terytorialnie w celu zwiększenia ich odporności gospodarczej.

Szacuje się, że w 2023 r. turystyka wygenerowała wartość dodaną brutto w wysokości 764 mld EUR, co stanowi 7,1 % całkowitej wartości dodanej brutto w gospodarce UE¹⁶, przy czym można zaobserwować duże różnice w poszczególnych państwach członkowskich UE¹⁷. Turystyka w Europie wzrosła do rekordowego poziomu, przewyższając liczby sprzed pandemii: w latach 2014–2024 odnotowano wzrost o 35 % w miastach oraz o 41 % w małych miastach i na przedmieściach, podczas gdy na obszarach wiejskich wzrost ten wyniósł jedynie 8 %¹⁸. Źle zarządzany ruch turystyczny stanowi jednak obciążenie dla zasobów i prowadzi do przeludnienia oraz regresu społecznego, w tym niedoboru dostępnych mieszkań. Sektor ten pozostaje bardzo rozdrobniony oraz charakteryzuje się zróżnicowanymi modelami zarządzania

⁹ JRC – [ARDECO Explorer](#).

¹⁰ Eurostat – [Ludność zamieszkująca w prywatnych gospodarstwach domowych według poziomu wykształcenia i stopnia urbanizacji \[edat_lfs_9913\]](#).

¹¹ [Ludność według płci, wieku, obywatelstwa, statusu zatrudnienia i stopnia urbanizacji](#) – Eurostat.

¹² COM(2025) 30 final.

¹³ COM(2025) 85 final.

¹⁴ Np. inicjatywa na rzecz miast i regionów o obiegu zamkniętym.

¹⁵ [Unia umiejętności](#) ma na celu wyposażenie wszystkich osób uczących się w umiejętności zwiększające ich odporność na zmiany na rynku pracy oraz poprawiające ich zdolność do zatrudnienia i dostęp do wysokiej jakości miejsc pracy.

¹⁶ Dane dostępne za pośrednictwem Komisji Europejskiej, DG ds. Rynku Wewnętrznego, Przemysłu, Przedsiębiorczości i MŚP, [tablica wskaźników ekosystemów przemysłowych](#) (2023) [tablica wskaźników PowerBI], dostęp: 4 sierpnia 2025 r.

¹⁷ [Konsultacje w sprawie strategii UE na rzecz zrównoważonej turystyki](#).

¹⁸ [Liczba noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według stopnia urbanizacji oraz obszarów przybrzeżnych/nieprzybrzeżnych](#) – Eurostat.

w poszczególnych państwach członkowskich i regionach, co wymaga ścisłego zaangażowania miast w odpowiednie inicjatywy w celu zapewnienia dobrych wyników na szczeblu lokalnym. UE wspiera przejście na bardziej zrównoważone, odporne i cyfrowe modele oraz usługi zarządzania turystyką za pośrednictwem ścieżki transformacji dla turystyki i Europejskiej agendy dla turystyki 2030¹⁹.

Kultura, przemysł kreatywny oraz sport poprawiają atrakcyjność miast i zdrowie mieszkańców, a także tworzą miejsca pracy oraz wspierają konkurencyjność i dobrostan. Miasta w całej UE odgrywają wiodącą rolę w rozwoju opartym na kulturze i są naturalnymi partnerami w eksperymentowaniu, przewidywaniu tendencji oraz badaniu modeli innowacji społecznych i gospodarczych. W „Kulturalnym Kompasie” określono długoterminową wizję strategiczną mającą na celu wzmocnienie roli kultury w całej UE w kształtowaniu tożsamości europejskiej.

Polityka UE w zakresie cyfryzacji niweluje przepaść cyfrową w celu zwiększenia produktywności i konkurencyjności. Wspiera ona miasta m.in. w identyfikowaniu przepaści technologicznych, strategicznym zamawianiu odpowiednich technologii, określaniu priorytetów usług, rozwijaniu wymaganych umiejętności, korzystaniu z ram regulacyjnych UE oraz umożliwianiu władzom lokalnym przyjmowania zaawansowanych technologii, takich jak sztuczna inteligencja i internet rzeczy, oraz uzyskania dostępu do interoperacyjnych ekosystemów danych. Inwestycje w infrastrukturę szybkiej łączności, taką jak 5G i światłowody, mają kluczowe znaczenie we wszystkich miastach w UE – zwłaszcza na obszarach o niedostatecznym dostępie do usług – dla ułatwienia płynnej transformacji cyfrowej. Chociaż duże ośrodki miejskie często pełnią rolę centrów innowacji i wczesnych użytkowników narzędzi cyfrowych, mają one również do odegrania kluczową rolę w stymulowaniu rozpowszechniania, wspieraniu słabiej połączonych obszarów i wspieraniu spójności. Wykorzystanie danych do monitorowania polityk publicznych – za pomocą narzędzi takich jak cyfrowe bliźniaki – zwiększa odporność obszarów miejskich i zdolności w zakresie planowania, a jednocześnie pomaga dostosować lokalne działania do celów programu polityki „Droga ku cyfrowej dekadzie”.

Unijna strategia w sprawie zastosowania AI wspiera miasta w zmniejszaniu obciążeń administracyjnych zarówno dla władz lokalnych, jak i przedsiębiorstw, a także pomaga w rozwoju przedsiębiorstw typu start-up zajmujących się sztuczną inteligencją. Centra innowacji cyfrowych, jako kluczowe podmioty w europejskim ekosystemie innowacji w dziedzinie AI, są centralnym punktem kontaktowym w zakresie przyspieszenia transformacji cyfrowej miast i doradzania im w tym względzie, w tym w zakresie upowszechniania AI²⁰.

Miasta odgrywają kluczową rolę we wdrażaniu Europejskiej deklaracji praw i zasad cyfrowych w cyfrowej dekadzie²¹ oraz w przyspieszaniu postępów w realizacji celów i założeń cyfrowej dekady UE²², a także w zwiększaniu dostępności ekosystemów cyfrowych i zawodów cyfrowych. Ponadto inicjatywy w zakresie administracji elektronicznej²³ mają zasadnicze

¹⁹ Ścieżka transformacji dla turystyki to ramy polityki określające kluczowe działania, cele i warunki dla sektora, zatwierdzone w ramach przyjęcia przez Radę Europejskiej agendy dla turystyki 2030.

²⁰ Na przykład unijny zestaw narzędzi na potrzeby lokalnych cyfrowych bliźniaków zapewnia modułowy, oparty na normach zestaw narzędzi mających pomóc miastom i społecznościom w całej Europie w skuteczniejszej symulacji, analizie i planowaniu środowisk miejskich.

²¹ Europejskie prawa i zasady cyfrowe | Kształtowanie cyfrowej przyszłości Europy.

²² Miasta odgrywają ważną rolę w kontekście wdrożenia Europejskiej deklaracji praw i zasad cyfrowych w cyfrowej dekadzie.

²³ Np. inicjatywa „Życie w UE”.

znaczenie dla modernizacji usług publicznych w miastach i zwiększenia zaangażowania obywateli poprzez rozwój interoperacyjnych usług cyfrowych, które są skuteczne i ukierunkowane na obywateli.

2.2. Miasta mierzą się ze zróżnicowaną sytuacją w zakresie ubóstwa, zatrudnienia, włączenia społecznego i równości

Na poziomie UE w 2023 r. wskaźnik zatrudnienia i wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym były niemal identyczne w przypadku miast, małych miast i przedmieść oraz obszarów wiejskich²⁴. Dane dotyczące zatrudnienia, edukacji i stanu opieki zdrowotnej są lepsze w przypadku miast w porównaniu z małymi miastami, przedmieściami i obszarami wiejskimi. Częściowo wynika to z większej koncentracji możliwości oraz lepszego dostępu do wysokiej jakości usług. W miastach wciąż istnieją znaczne nierówności dochodowe spowodowane spolaryzowanymi prognozami gospodarczymi i wysokimi kosztami utrzymania²⁵. Choć stopy ubóstwa w miastach UE znacznie się różnią, powszechną tendencją jest to, że osoby ubogie w miastach borykają się z unikalnym zestawem wyzwań, które różnią się od wyzwań na obszarach wiejskich.

Polityka UE w zakresie włączenia społecznego i równości sprzyja społeczeństwom integracyjnym, które zapewniają sprawiedliwość i równość wszystkim obywatelom. Przyjęcie podejścia uwzględniającego równość i podejścia intersekcyjnego umożliwia miastom lepsze zrozumienie wieloaspektowego charakteru nierówności i dyskryminacji. Jest to warunek wstępny opracowania kompleksowych i dostosowanych do potrzeb podejść politycznych uwzględniających wzajemnie powiązane potrzeby grup defaworyzowanych i społeczności zmarginalizowanych. Należy wspierać działania miast na rzecz rozwiązania problemu nierówności społecznych i strukturalnych oraz zapewnienia wszystkim obywatelom dostępu do usług kluczowych, tak aby mogli oni w pełni uczestniczyć w życiu społecznym – w tym osoby z niepełnosprawnościami i mieszkańcy sąsiednich obszarów. Kluczowe znaczenie ma wdrożenie Europejskiego filaru praw socjalnych²⁶ i strategii w ramach Unii równości²⁷, ponieważ inicjatywy te koncentrują się m.in. na dostępie do mieszkań, transportu, edukacji i zatrudnienia, a także na równych szansach dla grup zagrożonych dyskryminacją i wykluczeniem. W 2026 r. Komisja Europejska przyjmie strategię UE na rzecz walki z ubóstwem, której celem będzie zapewnienie obywatelom niezbędnej ochrony oraz wyeliminowanie przyczyn i wielu różnych wymiarów ubóstwa.

Współpracę między grupami społeczeństwa obywatelskiego²⁸ i regionalnymi zainteresowanymi stronami wzmacnia się dzięki odpowiednim politykom UE. Współpraca ta może pomóc w opracowaniu lokalnych planów działania, które skuteczniej zaspokoją potrzeby konkretnych społeczności, propagując bardziej integracyjne i równe społeczeństwo w całej Europie oraz wspierając spójność. Wzmocnienie systemów wsparcia społeczności, zdolności

²⁴ Ludność według płci, wieku, obywatelstwa, statusu zatrudnienia i stopnia urbanizacji – Eurostat.

²⁵ Wstępne ustalenia projektu realizowanego wspólnie przez OECD i DG REGIO pt. „Co działa na rzecz wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu w miastach: kompendium” (2025).

²⁶ 20 zasad Europejskiego filaru praw socjalnych – Zatrudnienie, sprawy społeczne i włączenie społeczne.

²⁷ Strategia na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020–2025, unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025, unijne ramy strategiczne na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów na lata 2020–2030, strategia na rzecz równości osób LGBTIQ+ na lata 2026–2030 oraz strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030. Nowa strategia na rzecz równouprawnienia płci i nowa strategia przeciwdziałania rasizmowi zostaną przyjęte na okres po 2025 r.

²⁸ Np. partnerzy działający na rzecz ochrony środowiska i gospodarki społecznej, organizacje młodzieżowe i organy odpowiedzialne za propagowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji, krajowe instytucje i organizacje praw człowieka.

władz lokalnych oraz dostępności, przystępności cenowej i jakości usług kluczowych, a także rozwój lokalnych ekosystemów mają zasadnicze znaczenie dla zapewnienia kobietom oraz innym grupom zagrożonym dyskryminacją i wykluczeniem, takim jak migranci i uchodźcy, równego dostępu do usług i rynku pracy, a także pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Przy opracowywaniu i wdrażaniu polityk sektorowych na szczeblu lokalnym należy uwzględnić wymiar włączenia społecznego i równości, zapewniając, aby miasta gwarantowały dostępne i przystępne cenowo usługi dla wszystkich osób, w tym osób z niepełnosprawnościami, oraz przyczyniały się do ograniczania ubóstwa.

2.3. Miasta odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa i ochrony w przestrzeni publicznej i znajdują się na pierwszej linii, jeśli chodzi o działania UE w zakresie odporności i gotowości

Miasta odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa i ochrony w przestrzeni publicznej, zapobieganiu radykalizacji postaw i ochronie społeczności przed terroryzmem. Z badania dotyczącego jakości życia w miastach UE²⁹ wynika, że postrzeganie kwestii bezpieczeństwa różni się w zależności od wielkości miasta: 75 % mieszkańców miast o liczbie mieszkańców mniejszej niż 250 000 czuło się bezpiecznie, w porównaniu z 67 % mieszkańców miast o większej liczbie ludności.

W całej UE istnieją znaczne różnice w postrzeganiu przestępczości w zależności od stopnia urbanizacji. W 2020 r. wśród ludności UE postrzeganie tych kwestii jako istotnych dla obszaru, na którym mieszkają, było znacznie wyższe w przypadku osób mieszkających w miastach (16,3 %) niż w przypadku osób mieszkających w małych miastach i na przedmieściach (8,4 %) albo na obszarach wiejskich (5,8 %)³⁰. W niemal wszystkich państwach członkowskich najwyższy poziom postrzegania przestępczości, przemocy lub wandalizmu odnotowano wśród osób mieszkających w miastach.

Działania UE w zakresie gotowości³¹ i bezpieczeństwa koncentrują się na stworzeniu dobrze przygotowanego i odpornego społeczeństwa, w którym wszyscy obywatele korzystają z tego samego poziomu ochrony i bezpieczeństwa, niezależnie od miejsca zamieszkania, płci oraz szczególnych potrzeb i okoliczności. W miastach projektowanie infrastruktury publicznej może przyczynić się do zapewnienia ochrony obywateli i ich poczucia bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej, na przykład dzięki zapewnieniu odpowiedniego oświetlenia ulic oraz bezpiecznego transportu publicznego, tak aby obywatele, a w szczególności osoby znajdujące się w trudnej sytuacji, mogli swobodnie i bezpiecznie poruszać się po mieście. Bezpieczeństwo i ochrona w przestrzeni publicznej mają również zasadnicze znaczenie dla roli miast w propagowaniu spójności społecznej, zaangażowania społeczności i uczestnictwa demokratycznego.

Miasta są narażone na zagrożenia bezpieczeństwa spowodowane przez człowieka, takie jak przestępczość zorganizowana i terroryzm. Jak podkreślono w ProtectEU – europejskiej strategii bezpieczeństwa wewnętrznego³², wpływ przestępczości zorganizowanej i terroryzmu jest często odczuwalny na szczeblu lokalnym. Chociaż miasta stoją przed wieloma wyzwaniami wykraczającymi poza przestępczość zorganizowaną i terroryzm, takimi jak przemoc związana z narkotykami i przemoc ze względu na płeć oraz handel ludźmi – w szczególności w celu wykorzystywania seksualnego – odgrywają one również kluczową rolę

²⁹ Badanie dotyczące jakości życia w europejskich miastach (2023).

³⁰ Eurostat – Przestępczość, przemoc lub wandalizm na danym obszarze według stopnia urbanizacji.

³¹ Gotowość – Komisja Europejska.

³² COM(2025) 148 final.

w rozwiązywaniu tych problemów³³. Należy poszukiwać lokalnych i regionalnych rozwiązań mających na celu zmniejszenie podatności ludzi, zwłaszcza osób młodych, na werbowanie do udziału w działalności przestępczej lub terrorystycznej oraz ograniczenie atrakcyjności nielegalnej działalności i przenikania grup przestępczych, a także zapobieganie tym zjawiskom. W strategii ProtectEU określono cele i działania, które należy podjąć w odpowiedzi na te zagrożenia, koncentrując się na zakłócaniu działalności przestępczej poprzez podejście administracyjne, zapobieganiu przestępczości, ochronie infrastruktury krytycznej, współpracy organów ścigania i zwiększaniu zdolności operacyjnych państw członkowskich w zakresie zwalczania przestępczości³⁴. Zgodnie ze strategią UE w dziedzinie narkotyków na lata 2026–2030³⁵, aby ograniczyć zagrożenia i szkody związane z narkotykami, miasta zachęca się do rozważenia środków dostępu do środowiskowych usług zdrowotnych i społecznych dla osób potrzebujących, wspieranych w ramach polityki spójności.

Planowanie przestrzeni miejskiej sprzyjające włączeniu społecznemu odgrywa kluczową rolę w propagowaniu równości i różnorodności oraz w zwalczaniu wykluczenia społecznego. Miasta zdecydowanie dominują w zapewnianiu możliwości korzystania z praw osobistych, wolności, inkluzyjności i dostępu do zaawansowanej edukacji³⁶.

Przygotowanie ludności na sytuacje kryzysowe oraz uwzględnianie kwestii bezpieczeństwa i gotowości w polityce i programach UE to główne elementy strategii na rzecz unii gotowości. Miasta muszą inwestować w środki w zakresie odporności i gotowości, aby zapobiegać skutkom niedawnych i przyszłych wstrząsów w systemie (np. klęsk żywiołowych, pandemii, zagrożeń geopolitycznych) i łagodzić te skutki. Technologie inteligentnych miast mogłyby być przydatne w zwiększaniu odporności i gotowości miast. Reagowanie kryzysowe powinno zwiększyć odporność i gotowość miast, w tym ochronę infrastruktury krytycznej przed wszystkimi rodzajami zagrożeń bezpieczeństwa i bezpieczeństwa publicznego, oraz umożliwić strategiczne wykorzystanie aktywów kosmicznych. Miasta muszą również znaleźć innowacyjne i opłacalne sposoby zapewnienia gotowości obywatelskiej, zwłaszcza w odniesieniu do niewłaściwego wykorzystywania nowych technologii. Miasta i otaczające je obszary wiejskie również mają kluczowe znaczenie dla odporności społeczności w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego i dostaw żywności.

2.4. Miasta stoją w obliczu poważnych wyzwań związanych z mieszkalnictwem i budynkami

Niedobór przystępnych cenowo mieszkań jest jednym z najpilniejszych problemów w miastach, a mieszkalnictwo miejskie jest coraz bardziej nieprzystępne cenowo dla wielu osób³⁷, w tym osób młodych³⁸. W 2024 r. przeciążenie wydatkami mieszkaniowymi było najwyższe w miastach i wynosiło 10 % w porównaniu z 8 % w małych miastach/na

³³ Vandecasteele, I., Baranzelli, C., Siragusa, A. i Aurambout, J. (red.), *The Future of Cities* [Przyszłość miast], EUR 29752 EN, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2019, ISBN 978-92-76-03847-4, doi:10.2760/375209, JRC116711.

³⁴ Narzędzia opracowane w ramach inicjatywy „Miasta UE przeciwko radykalizacji postaw” oraz unijne centrum wiedzy w zakresie zapobiegania radykalizacji postaw zapewniają wsparcie podmiotom lokalnym.

³⁵ Nowa strategia UE w dziedzinie narkotyków zostanie przyjęta w 2025 r. i zostaną w niej określone priorytety na lata 2026–2030.

³⁶ Komisja Europejska: Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej, de Dominicis, L., Kovacic, M., De Franceschi i in. (2025), *Social Progress in cities and rural areas of the EU* [Postęp społeczny w miastach i na obszarach wiejskich UE], Urząd Publikacji Unii Europejskiej. <https://data.europa.eu/doi/10.2776/9234298>.

³⁷ Opinia publiczna na temat wyzwań miejskich i inwestycji w miastach – badanie Eurobarometr, 2025 r.

³⁸ Platforma JRC Indicators Explorer, oparta na danych ze wskaźnika jakości życia osób młodych, wskazuje, że od 2011 r. osoby młode w UE są coraz bardziej niezadowolone z dostępności przystępnych cenowo mieszkań, a odsetek niezadowolonych osób młodych wzrósł z 38,7 % w 2011 r. do 50 % w 2024 r.

przedmieściach i 6 % na obszarach wiejskich. Niemal połowa ludności UE mieszkającej w miastach potrzebowałaby kredytu hipotecznego na ponad 20 lat, aby kupić mieszkanie o powierzchni 25 m², natomiast na zakup mieszkania o powierzchni 75 m² aż 90 % osób potrzebowałoby kredytu na ponad 30 lat. Ponadto około 16 % ludności UE żyje w warunkach przeludnienia, przy czym problem ten dotyka najbardziej gospodarstw domowych o niskich dochodach³⁹. Rośnie liczba osób bezdomnych – szacuje się, że w UE jest ich milion⁴⁰.

Mieszkalnictwo jest wspólną odpowiedzialnością na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. Chociaż w politykach krajowych określono nadrzędne ramy, miasta mają wyjątkową jednak możliwość sprostania wyzwaniom związanym z mieszkalnictwem ze względu na swoje kompetencje i bezpośrednią współpracę ze społecznościami. Dysponują one wiedzą z pierwszej ręki na temat potrzeb lokalnych i mogą wspierać partnerstwa między organami publicznymi, zainteresowanymi stronami i sektorem prywatnym w celu zmobilizowania niezbędnych inwestycji. W ramach programów polityki spójności na lata 2014–2020 zrealizowano inwestycje o łącznej wartości 9,6 mld EUR (w tym z budżetu UE i wkładu krajowego) w celu wzmocnienia sektora mieszkalnictwa. W okresie programowania 2021–2027 dotychczas przeznaczono 7,5 mld EUR z funduszy polityki spójności na inwestycje w sektorze mieszkalnictwa, koncentrując się na efektywności energetycznej i mieszkalnictwie socjalnym dla grup zagrożonych dyskryminacją i wykluczeniem społecznym. W ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) zainwestowano dodatkową szacunkową łączną kwotę 1,9 mld EUR w działania ukierunkowane na sytuację mieszkaniową osób fizycznych i na usługi publiczne⁴¹, takie jak umożliwienie dostępu do mieszkań, pomoc mieszkaniowa i zintegrowane wsparcie na rzecz poprawy warunków mieszkaniowych i warunków życia. Trwający przegląd śródkresowy polityki spójności UE stwarza dobrą okazję do sprostania wyzwaniom w dziedzinie mieszkalnictwa. Państwa członkowskie zachęca się, aby w procesie przeprogramowania środków w ramach przeglądu śródkresowego przeznaczały środki finansowe na inwestycje w przystępne cenowo, zrównoważone i przyzwoitej jakości mieszkania. Ponadto Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF) również wywiera znaczący wpływ na mieszkalnictwo, przynosząc wymierne korzyści mieszkańcom miast i obszarów miejskich. Ogólnie rzecz biorąc, łączna kwota przeznaczona na mieszkalnictwo w ramach RRF, w tym inwestycje wspierające przystępność cenową i dostępność mieszkań, wynosi 19,6 mld EUR, natomiast Europejski Bank Inwestycyjny zapewnił wsparcie finansowe w wysokości 15,6 mld EUR na przystępne cenowo mieszkania w latach 2021–2024.

W ramach celów polityki UE w zakresie propagowania przystępnych cenowo, zrównoważonych i przyzwoitej jakości mieszkań przyszły europejski plan na rzecz przystępnych cenowo mieszkań będzie miał na celu wyeliminowanie czynników powodujących kryzys mieszkaniowy poprzez konkretne działania i koordynację z innymi inicjatywami UE, takimi jak europejska strategia na rzecz budownictwa mieszkaniowego, przegląd unijnych zasad pomocy państwa dotyczących mieszkań socjalnych i przystępnych cenowo oraz strategia UE na rzecz walki z ubóstwem. Paneuropejska platforma inwestycyjna na rzecz przystępnych cenowo i zrównoważonych mieszkań uzupełni plan wspierania finansowania poprzez zapewnienie jednolitych ram wspierających inwestycje w przystępne cenowo i zrównoważone mieszkania socjalne. Państwa członkowskie zachęca się również do

³⁹ Mieszkalnictwo w Europie – edycja z 2024 r. – Publikacje interaktywne – Eurostat.

⁴⁰ Baza danych dotyczących przystępnych cenowo mieszkań, HC3.1 Osoby doświadczające bezdomności – OECD.

⁴¹ W okresie programowania 2021–2027 działania EFS+ skierowane są do osób lub rodzin zagrożonych bezdomnością lub doświadczających tego zjawiska, osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, obywateli państw trzecich, uchodźców i społeczności zmarginalizowanych.

korzystania z finansowania i instrumentów finansowych opracowanych wspólnie z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym i przyszłą paneuropejską platformą inwestycyjną w celu przyciągnięcia dodatkowego finansowania prywatnego i pożyczek na korzystnych warunkach.

Państwa członkowskie powinny również położyć nacisk na jakość architektury i środowiska życiowego, zgodnie z zasadami i wartościami **nowego europejskiego Bauhausu**. Inicjatywa ta wspiera zrównoważone praktyki w środowisku zbudowanym poprzez zintegrowane strategie miejskie, obejmujące innowacyjne techniki i materiały, aby zwiększyć rewitalizację i odporność dzielnic przy jednoczesnym poszanowaniu dziedzictwa kulturowego oraz lokalnych wartości i tradycji Europy. Oprócz budynków mieszkalnych należy zmodernizować budynki lub obszary przemysłowe, zwiększyć ich efektywność (energetyczną) i sprawić, by bardziej sprzyjały włączeniu społecznemu ludności.

2.5. Miasta mają wpływ na zmianę klimatu i inne wyzwania środowiskowe oraz odczuwają ich skutki, a także odgrywają kluczową rolę w przyspieszeniu przejścia na czystą energię

Miasta i inne obszary miejskie odpowiadają za około 45 % globalnych emisji gazów cieplarnianych⁴². Są one w nieproporcjonalnym stopniu dotknięte negatywnymi skutkami zagrożeń klimatycznych, które nasilają się w wyniku interakcji z innymi czynnikami, takimi jak zła jakość powietrza i wody, nieodpowiednie zasklepienie gleby oraz inne czynniki. Ekstremalne upały stanowią kolejne poważne zagrożenie, które szczególnie dotyka miasta, wywołując efekt miejskiej wyspy ciepła, w którym obszary miejskie stają się znacznie cieplejsze niż otaczające je obszary. W UE powodzie stanowią zagrożenie dla około 10,6 % obszarów miejskich⁴³. Bliskość miast do gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i społeczności czyni je kluczowymi partnerami w osiągnięciu czystego, bezpiecznego i przystępnego cenowo systemu energetycznego. Wraz z regionami mają one wdrożyć do 70 % środków ograniczających emisje i zrealizować 50 % inwestycji publicznych oraz 30 % wydatków publicznych⁴⁴. Miasta kształtują transformację energetyczną poprzez swoje decyzje dotyczące planowania przestrzennego, wydawania pozwoleń, zrównoważonych zamówień publicznych i inwestycji. Ponadto europejskie miasta stoją w obliczu rosnącego zagrożenia pożarami roślinności ze względu na zmianę klimatu, a także rozszerzania się miejsc styku obszarów naturalnych i miejskich⁴⁵, co wymaga zwiększonej gotowości i skoordynowanych środków reagowania.

UE dąży do dalszego uznania zasadniczej roli, jaką podmioty lokalne i regionalne odgrywają w opracowywaniu i wdrażaniu środków ukierunkowanych terytorialnie, które przyczyniają się do zwiększenia gotowości i odporności UE w zakresie działań w dziedzinie klimatu, ochrony środowiska oraz czystej i przystępnej cenowo energii. Opracowując swoją politykę, UE uznaje zdecentralizowane systemy energetyczne za aktywa strategiczne i w związku z tym rozważy wsparcie dla rozproszonych aktywów w zakresie energii odnawialnej, energii, efektywności i magazynowania, lokalnych przedsiębiorstw energetycznych, inteligentnych sieci i społeczności energetycznych kierowanych przez obywateli. Promowane będą zachęty do budowy sieci ciepłowniczych.

⁴² Crippa, M., Guizzardi, D., Ciarlantini, S., Pagani, F., Banja, M., Muntean, M., Pisoni, E.: EDGAR_GHG_by_settlement_2025, zbiór danych, https://edgar.jrc.ec.europa.eu/edgar_smod, 2025.

⁴³ Sprawozdanie Europejskiej Agencji Środowiska (14/2023) – Przystosowanie się obszarów miejskich w Europie.

⁴⁴ Stan regionów i miast – sprawozdanie roczne UE za 2024 r., Komitet Regionów.

⁴⁵ Miejsca styku obszarów naturalnych i miejskich to obszary, na których rozwój społeczny spotyka się z dziką roślinnością lub przeplata się z nią, co sprawia, że obszary te są często narażone na zwiększone ryzyko pożarów.

Trwający przegląd śródkresowy polityki spójności stanowi dla państw członkowskich okazję do zmiany priorytetów finansowania w celu sprostania wyzwaniom związanym z odpornością wodną, w szczególności za pomocą systemów cyfrowych i rozwiązań opartych na zasobach przyrody, oraz transformacją energetyczną, taką jak sieci dystrybucyjne, połączenia wzajemne i infrastruktura przesyłowa.

Państwa członkowskie zachęca się, aby przy opracowywaniu planów społeczno-klimatycznych, a także przyszłych planów partnerstwa krajowego i regionalnego nadal przeznaczały środki finansowe na inwestycje związane ze środowiskiem, klimatem i energią, przy jednoczesnym zapewnieniu, aby zostały zaprojektowane tak, by były odporne na przyszłe ryzyko związane z klimatem, wspierały lokalne rozwiązania, takie jak zbiorowe systemy ogrzewania i chłodzenia, a także inwestycje w efektywność energetyczną i dekarbonizację.

Jeżeli chodzi o środowisko, państwa członkowskie powinny zapewnić, aby władze lokalne wdrożyły wszystkie niezbędne środki w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym, gospodarowania odpadami oraz ponownego użycia/recyklingu, jak określono w przepisach UE dotyczących odpadów i gospodarki o obiegu zamkniętym, a także środki dotyczące jakości powietrza zgodnie ze zmienioną dyrektywą w sprawie jakości powietrza, hałasu, ochrony i poprawy stanu przyrody miejskiej oraz zwarcia drzewostanu na obszarach miejskich zgodnie z rozporządzeniem o odbudowie zasobów przyrodniczych oraz poprawy odporności wodnej w miastach zgodnie ze strategią odporności wodnej.

2.6. Miasta zapewniają lepszy dostęp do usług transportowych

Miasta zazwyczaj zapewniają lepszy dostęp do transportu publicznego niż inne obszary, ułatwiając przepływ towarów, ludzi i wiedzy oraz zwiększając produktywność. Duże zagęszczenie osób i działalności sprawia, że świadczenie usług transportu publicznego w miastach jest bardziej efektywne, lecz może ono jednocześnie prowadzić do wysokiego poziomu zatorów komunikacyjnych. Pomimo poprawy jakości powietrza w kilku miastach poziomy zanieczyszczenia nadal przekraczają progi UE⁴⁶.

W polityce UE w zakresie mobilności priorytetowo traktuje się przejście na zrównoważone, bezpieczne, dostępne, sprzyjające włączeniu społecznemu, przystępne cenowo, odporne i inteligentne systemy mobilności miejskiej⁴⁷. Nacisk kładzie się na rozwój, modernizację, dekarbonizację i elektryfikację (publicznego) transportu miejskiego i podmiejskiego⁴⁸, aktywną mobilność (ruch rowerowy i pieszy) oraz środki i usługi w zakresie mobilności współdzielonej. Szczególną uwagę zwraca się na zintegrowane planowanie, wspieranie sprawnych połączeń multimodalnych, poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego, wzmocnienie zrównoważonej logistyki miejskiej i zmniejszenie zatorów komunikacyjnych, a tym samym zanieczyszczenia komunalnego i emisji w miastach, aby również osiągnąć cel, jakim są neutralne dla klimatu i inteligentne miasta. Polityka UE przyczynia się również do rozwiązania problemu ubóstwa transportowego, w tym na obszarach wiejskich, do lepszego włączenia logistyki miejskiej do planowania zrównoważonej mobilności miejskiej oraz do wzmocnienia powiązania między mobilnością miejską a turystyką. Państwa członkowskie zachęca się również, aby wykorzystywały swoje plany społeczno-klimatyczne do realizacji

⁴⁶ W ciągu ostatnich dwudziestu lat emisje zanieczyszczeń powietrza zmniejszyły się, co przełożyło się na poprawę jakości powietrza. W latach 2005–2022 liczba zgonów w UE spowodowanych przez pył drobny (PM_{2,5}) spadła o 45 %, co stanowi postęp na drodze do osiągnięcia przez UE celu w postaci redukcji o 55 %, określonego w planie działania na rzecz eliminacji zanieczyszczeń do roku 2030.

⁴⁷ COM(2021) 811 final.

⁴⁸ W tym rozwój lepszych i bardziej przystępnych cenowo połączeń transportowych między miastami a ich obszarami pozamiejskimi.

działań mających na celu przeciwdziałanie ubóstwu transportowemu, takich jak inwestycje w transport publiczny, aktywną mobilność i mobilność współdzieloną.

W centrum działań politycznych UE znajduje się 431 węzłów miejskich⁴⁹, które uznaje się za kluczowe elementy dobrze funkcjonującej transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T). Zainteresowane miasta wzywa się do opracowania planów zrównoważonej mobilności miejskiej (SUMP) dla swoich miejskich obszarów funkcjonalnych, gromadzenia danych, rozwoju infrastruktury ładowania i tankowania w odniesieniu do zrównoważonych paliw alternatywnych oraz rozwoju multimodalnych pasażerskich węzłów przesiadkowych i terminali towarowych. Państwa członkowskie są zobowiązane do opracowania krajowych programów wspierających obszary miejskie w tym zakresie. Z kolei Komisja Europejska wspiera państwa członkowskie w tym zadaniu, zapewniając wytyczne, wymianę wiedzy oraz możliwości tworzenia sieci kontaktów w celu sprostania wyzwaniom związanym z mobilnością.

W oparciu o TEN-T w niedawno opublikowanym planie dotyczącym kolei dużych prędkości wyznaczono ambitny cel polegający na skróceniu o połowę czasu trwania wielu popularnych podróży koleją między stolicami a głównymi węzłami miejskimi w całej Europie w porównaniu z obecną sytuacją. Plan ma na celu stworzenie dobrze funkcjonującej i szybszej sieci kolei dużych prędkości do 2040 r. oraz wspieranie transportu intermodalnego dzięki połączeniom miejskim.

Ponadto jednym z kluczowych obszarów działań w ramach polityki UE jest poprawa synergii między mobilnością miejską, polityką mieszkaniową i planowaniem przestrzennym, wykorzystanie potencjału innowacji i cyfryzacji w dziedzinie transportu, w tym sztucznej inteligencji, oraz dalsza poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w miastach⁵⁰. W ramach polityki bezpieczeństwa ruchu drogowego UE na lata 2021–2030, w których określono kluczowe obszary priorytetowe i odniesiono się do głównych czynników ryzyka, szczególną uwagę zwrócono na niechronionych użytkowników ruchu drogowego, takich jak piesi, rowerzyści i motocykliści, którzy są najbardziej narażeni na ryzyko na obszarach miejskich.

Polityka spójności zapewnia znaczne wsparcie na rzecz transportu, a na inwestycje w okresie programowania 2021–2027 zaplanowano ponad 59 mld EUR⁵¹. Ponadto trwający przegląd śródkresowy polityki spójności umożliwia państwom członkowskim przeniesienie zasobów do sieci ładowania.

Łączne wsparcie w ramach RRF przeznaczone na zrównoważony transport i mobilność w miastach wynosi ponad 26 mld EUR⁵². Wspierane inwestycje obejmują kilka obszarów, takich jak rozbudowa linii metra i linii tramwajowych, ścieżki rowerowe i infrastruktura. Inwestycje te znacząco poprawiają konkurencyjność i atrakcyjność miast, gwarantując, że pozostają one siłą napędową wzrostu gospodarczego i innowacji.

⁴⁹ Rozporządzenie (UE) 2023/1804 zawiera następującą definicję: obszar miejski, gdzie infrastruktura transportowa transeuropejskiej sieci transportowej, jak na przykład porty, w tym terminale pasażerskie, porty lotnicze, stacje kolejowe, platformy logistyczne oraz terminale towarowe znajdujące się na obszarach miejskich lub w ich okolicy, jest połączona z innymi częściami tej infrastruktury oraz z infrastrukturą do ruchu regionalnego i lokalnego.

⁵⁰ W ramach strategii w sprawie zastosowania AI Komisja uruchomiła inicjatywę „Miasta z ambicją autonomizacji jazdy”, aby przyspieszyć wdrażanie usług operacyjnych we współpracy z europejskimi dostawcami. COM(2025) 723 final.

⁵¹ https://cohesiondata.ec.europa.eu/cohesion_overview/21-27.

⁵² Na podstawie załącznika VI do rozporządzenia w sprawie RRF 2021/241. Infrastruktura transportu miejskiego, tabor transportu publicznego (np. tramwaje, metro i autobusy) oraz infrastruktura rowerowa.

2.7. Miasta UE a kontekst międzynarodowy

Miasta odgrywają ważną rolę we współpracy międzynarodowej. Globalna sytuacja handlowa podlega radykalnym zmianom. Następuje przyspieszenie globalnej fragmentacji gospodarczej i geopolitycznej, w szczególności wraz z pojawieniem się nowych protekcyjnych polityk handlowych. Miasta powinny być w stanie dostosować się do tych zmian, aby zachować konkurencyjność, i powinny zdywersyfikować swoje gospodarki, na przykład poprzez zmniejszenie zależności od jednej gałęzi przemysłu lub jednego partnera handlowego.

UE uznaje wartość **współpracy międzynarodowej** między miastami również w szerszym ujęciu jako środka służącego zwiększeniu wzajemnego zrozumienia. Pozostaje ona zaangażowana w politykę miejską, która jest zgodna z globalnymi ramami i aktywnie przyczynia się do realizacji celów zrównoważonego rozwoju określonych w Agendzie ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 i Nowej agendzie miejskiej ONZ. Nadal będzie wspierać wdrażanie zatwierdzonej przez ONZ definicji miasta zwanej „stopniem urbanizacji”. Angażując się w takie platformy jak Światowe Forum Miejskie, spotkania ministrów ds. rozwoju miast grupy G-7, UE może odegrać kluczową rolę w kształtowaniu międzynarodowej polityki miejskiej. Współpraca międzynarodowa przynosi znaczne korzyści miastom UE. Programy takie jak URBACT umożliwiają współpracę z miastami w krajach kandydujących do UE, w tym w Ukrainie, umożliwiając wymianę wiedzy i budowanie zdolności w zakresie zarządzania obszarami miejskimi, planowania i rozwoju kierowanego przez społeczność. Ponadto międzynarodowy program współpracy miejskiej i regionalnej (IURC)⁵³ oraz globalna misja transformacji miast⁵⁴ łączą miasta UE z ich odpowiednikami w Ameryce Łacińskiej, Azji, Afryce i Ameryce Północnej i wspierają współpracę w zakresie wspólnych wyzwań, takich jak mobilność miejska, transformacja energetyczna, gospodarka o obiegu zamkniętym i przystosowanie się do zmiany klimatu. Jak podkreślono w programie strategicznym UE–Indie⁵⁵, UE i Indie podejmują obecnie istotne kroki w celu pogłębienia współpracy dotyczącej zrównoważonej urbanizacji w ramach istniejących partnerstw, ze szczególnym uwzględnieniem miast. Miasta UE czerpią korzyści z międzynarodowych inicjatyw, takich jak prowadzona przez WHO globalna sieć miast przyjaznych osobom starszym, która pomaga zwiększyć udział osób starszych w życiu społeczności oraz propaguje aktywne starzenie się w dobrym zdrowiu. Działania na rzecz propagowania współpracy międzynarodowej są uzupełniane wieloletnimi inicjatywami, które oferują wymiar międzyludzki w stosunkach zewnętrznych UE i wspierają wspólne działania administracji lokalnych. Jedną z takich inicjatyw jest np. Światowe Porozumienie Burmistrzów, w ramach którego przywództwo UE wzmacnia globalną dyplomację miejską i współpracę wielopoziomową.

Wobec przyspieszenia urbanizacji na całym świecie, wspieranie wielopoziomowej i transgranicznej współpracy, w tym z krajami kandydującymi, zapewni, aby miasta pełniły rolę zarówno lokalnych ośrodków transformacji, jak i globalnych partnerów w dążeniu do zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. UE i jej państwa członkowskie zapewniają znaczne wsparcie na rzecz rozwoju obszarów miejskich i infrastruktury, współpracy z władzami regionalnymi i lokalnymi w krajach partnerskich w odniesieniu do środków z zakresu polityki zrównoważonego rozwoju w ramach strategii Global Gateway i Europejskiego Funduszu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Plus (EFZR+)

⁵³ IURC jest finansowanym przez UE programem realizowanym wspólnie przez Służbę ds. Instrumentów Polityki Zagranicznej i Dyрекcję Generalną ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej Komisji Europejskiej, wspierającym miasta i regiony z państw o zbliżonych poglądach, borykających się z podobnymi wyzwaniami.

⁵⁴ Misja transformacji miast w ramach inicjatywy „Mission Innovation” wspiera kohortę ponad 100 miast z 45 państw w dążeniu do przyszłości neutralnej emisyjnie, odpornej i skoncentrowanej na obywatelach.

⁵⁵ Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie nowego strategicznego programu UE–Indie. JOIN(2025) 50 final.

oraz dążą do poprawy ich dostępu do finansowania międzynarodowego. Władze lokalne są ważnymi podmiotami w ramach Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – „Globalny wymiar Europy”, co znajduje również odzwierciedlenie w strategii Global Gateway. Zajmują się one codziennymi wyzwaniami na szczeblu lokalnym, a ich zaangażowanie ma zasadnicze znaczenie dla zrozumienia szczegółowego kontekstu, w którym wdrażana jest strategia Global Gateway. Ponadto w dłuższej perspektywie miasta UE mogłyby odgrywać większą rolę w określaniu priorytetów partnerstwa w obszarach, w których miasta zazwyczaj mają istotne obowiązki i mogą propagować współpracę w ramach wielopoziomowego sprawowania rządów. Biorąc pod uwagę potrzeby inwestycyjne w zakresie infrastruktury miejskiej i innowacyjnego zarządzania obszarami miejskimi, miasta w krajach partnerskich stwarzają również możliwości handlowe dla miast europejskich i szerzej rozumianych podmiotów UE.

2.8. Wdrożenie przepisów UE

Władze lokalne i regionalne wdrażają i wykorzystują około 70 % przepisów UE⁵⁶, co czyni je kluczowymi podmiotami w zakresie realizacji celów polityki UE⁵⁷. Aby osiągnąć cele i założenia UE, należy umożliwić miastom skuteczne i efektywne wdrażanie przepisów UE. Miasta mają również kluczowe znaczenie dla systemów demokratycznych ze względu na ich bliski kontakt z obywatelami i bezpośrednią odpowiedzialność za świadczenie usług kluczowych. Polityki UE są już przygotowywane w drodze ścisłych konsultacji z odpowiednimi zainteresowanymi stronami, z wykorzystaniem różnych mechanizmów, takich jak konsultacje publiczne, grupy ekspertów oraz oceny terytorialne. Europejski Komitet Regionów i jego sieć regionalnych centrów ds. oceny wdrożenia polityki UE⁵⁸ również zapewniły cenny wkład ze strony członków lokalnych i regionalnych w zakresie wąskich gardeł we wdrażaniu. Pomimo tych działań miasta nadal zgłaszają trudności we wdrażaniu przepisów UE. Często zgłaszają one, że nie były wystarczająco informowane o przygotowaniu odpowiednich przepisów, co podkreśla potrzebę bardziej inkluzywnego i skutecznego zaangażowania na różnych szczeblach sprawowania rządów w celu zapewnienia, aby polityki były zarówno praktyczne, jak i dostosowane do lokalnych potrzeb⁵⁹.

Uznając złożoność zarządzania obszarami miejskimi oraz różnorodność kompetencji i zaangażowanych podmiotów, w 2016 r. uruchomiono agendę miejską dla UE jako proces współpracy międzyrządowej mający na celu lepsze włączenie miast w opracowywanie i wdrażanie zarówno polityki unijnej, jak i polityk krajowych. Jej celem jest poprawa regulacji prawnych, finansowania i wymiany wiedzy w europejskich miastach. W ramach agendy miejskiej dla UE ustanowiono 20 partnerstw tematycznych dotyczących tematów istotnych dla miast, angażując około 350 partnerów reprezentujących wszystkie poziomy sprawowania rządów (w tym ponad 100 miast, państw członkowskich, organizacji pozarządowych i organów UE) i proponując do tej pory ponad 150 działań. Tę innowacyjną metodę wielopoziomowego sprawowania rządów uznano za jedno z najważniejszych osiągnięć agendy miejskiej dla UE⁶⁰. Podczas gdy agenda miejska dla UE jest inicjatywą międzyrządową skupiającą podmioty ze

⁵⁶ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie sprawności regulacyjnej Unii Europejskiej oraz pomocniczości i proporcjonalności – sprawozdanie w sprawie lepszego stanowienia prawa obejmujące lata 2017, 2018 i 2019 (2020/2262(INI)).

⁵⁷ Na przykład w dziedzinie środowiska zbudowanego, energii, przemysłu, mobilności, łączności cyfrowej, zmiany klimatu, środowiska o zerowym poziomie emisji zanieczyszczeń, utraty różnorodności biologicznej i gospodarki o obiegu zamkniętym.

⁵⁸ Sieć regionalnych centrów ds. oceny wdrożenia polityki UE Europejskiego Komitetu Regionów.

⁵⁹ Miasta – nowa agenda – zaproszenie do zgłaszania uwag 2025.

⁶⁰ Ocena agendy miejskiej dla UE (2019).

wszystkich poziomów sprawowania rządów (lokalnego, regionalnego, krajowego i unijnego), Agenda UE dla miast wzmocni podejście UE do zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich z naciskiem na wspieranie realizacji priorytetów polityki UE na szczeblu lokalnym. Agenda UE dla miast zwiększy koordynację i synergię z agendą miejską dla UE, ułatwiając realizację określonych w niej działań i opierając się na jej wynikach.

3. MIASTA A WSPARCIE Z UE

3.1. Obecne wsparcie z UE dla miast

Chociaż polityka miejska pozostaje prerogatywą państw członkowskich, UE – za pośrednictwem wielu narzędzi polityki – zapewnia miastom i obszarom miejskim szeroki zakres wsparcia. Programy polityki spójności zapewniają największe wsparcie na rzecz rozwoju terytorialnego, chociaż dodatkowa pomoc jest również dostępna w ramach kilku polityk sektorowych.

Polityka spójności ma silny wymiar miejski, a oferowane w jej ramach wsparcie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich wzmocniono w latach 2021–2027 poprzez obowiązkowe zwiększenie alokacji z EFRR dla miast do 8 %, aby umożliwić im aktywne uczestnictwo w opracowywaniu i wdrażaniu działań politycznych dostosowanych do ich lokalnych wyzwań. W rezultacie miasta są **bezpośrednio odpowiedzialne za opracowywanie i wdrażanie strategii zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich i otrzymują na ten cel ponad 24 mld EUR** w ramach programów polityki spójności. Ponadto **fundusze polityki spójności inwestują łącznie ponad 100 mld EUR⁶¹ w rozwój miast**. Wsparcie to umożliwia zarówno państwom członkowskim, jak i władzom lokalnym opracowanie innowacyjnych rozwiązań, które pozwolą sprostać wyzwaniom środowiskowym, społecznym i gospodarczym.

Na przykład fińska strategia zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich opiera się na umowach między państwem a 19 miastami o wspólnych ambicjach w zakresie wzmocnienia ekosystemów innowacji. W tych długoterminowych umowach określono wspólne priorytety w zakresie przydzielania finansowania publicznego i prywatnego na rzecz ekosystemów opartych na innowacjach i specyficznych dla danego miasta. Propagują one ukierunkowane inwestycje w sektorach takich jak czyste technologie, zdrowie i cyfryzacja, łącząc konkurencyjność obszarów miejskich ze zrównoważonym rozwojem, i służą jako strategiczne ramy wzrostu obszarów miejskich, równoważąc inicjatywy lokalne z koordynacją krajową.

We **Włoszech** zrównoważony rozwój obszarów miejskich realizowany jest za pośrednictwem programów regionalnych oraz „Krajowego programu Metro Plus i średnich miast południowych na lata 2021–2027”. Program ten opiera się na sukcesie poprzedniego programu (realizowanego w latach 2014–2020) i dotyczy cyfryzacji, zrównoważonego rozwoju oraz włączenia społecznego. Zgodnie z modelem zarządzania odpowiedzialność przekazano 14 miastom metropolitalnym pełniącym rolę instytucji pośredniczących, do których dołączyło 39 średnich miast południowych jako beneficjenci projektów innowacji społecznych.

W **Portugalii** wdrożenie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich wspiera zintegrowane strategie na rzecz obszarów funkcjonalnych, stymulując zrównoważony rozwój obszarów miejskich poprzez współpracę międzygminną oraz powiązania między obszarami miejskimi i wiejskimi. Strategie te mają charakter międzysektorowy i łączą różne formy inwestycji w zależności od konkretnych potrzeb na szczeblu regionalnym i lokalnym, takie jak wsparcie na rzecz innowacji i konkurencyjności, cyfryzacji, efektywności energetycznej, społeczności

⁶¹ Kwota przekraczająca 100 mld EUR obejmuje część ponad 24 mld EUR realizowaną bezpośrednio przez miasta w ramach strategii zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

energetycznych działających w zakresie energii odnawialnej, działań w dziedzinie klimatu, zrównoważonej gospodarki odpadami i gospodarki wodnej, różnorodności biologicznej, mobilności, rewitalizacji obszarów miejskich, kultury i turystyki.

Europejska inicjatywa miejska i URBACT

Europejska inicjatywa miejska i URBACT to dwa sztanदारowe instrumenty w ramach polityki spójności UE na lata 2021–2027, które zapewniają miastom bezpośrednie wsparcie.

W okresie programowania 2021–2027 Europejska inicjatywa miejska dysponuje budżetem w wysokości 395 mln EUR (w cenach bieżących) z EFRR. Odgrywa kluczową rolę we wspieraniu miast w całej Europie, zapewniając zasoby finansowe na innowacje, pomoc techniczną i wymianę wiedzy w celu sprostania wyzwaniom miejskim. W ten sposób Europejska inicjatywa miejska pomaga miastom skutecznie przekładać priorytety polityki UE na konkretne działania realizowane na poziomie lokalnym.

Ponadto łączny budżet URBACT na okres programowania 2021–2027 wynosi 110 mln EUR⁶² (w cenach bieżących), w tym 79,7 mln EUR z EFRR. Wspiera zdolności miast w zakresie strategicznego planowania przestrzeni miejskiej i partycypacyjnego sprawowania rządów za pomocą specjalnej metody „sieci współpracy” opartej na tematycznych wyzwaniach miejskich. Oba instrumenty wspólnie przyczyniają się do bardziej spójnego i opartego na współpracy krajobrazu polityki miejskiej w całej Europie.

Przegląd śródkresowy polityki spójności i miast

Ponadto miasta również mogą skorzystać z **przeglądu śródkresowego polityki spójności UE**. W ramach tego przeglądu określono nowe priorytety i zaoferowano państwom członkowskim znaczną elastyczność oraz zachęty, co może również przynieść korzyści miastom i innym władzom miejskim.

Przegląd ten oferuje na przykład możliwość wyeliminowania luki inwestycyjnej w zakresie **przystępnych cenowo mieszkań** poprzez zwiększenie finansowania w ramach polityki spójności i specjalne instrumenty finansowe łączące dotacje UE z finansowaniem. Zachęca się również do inwestycji wspierających **transformację energetyczną**, a także **odporność wodną**. Miasta mogą również skorzystać ze środków mających na celu zwiększenie **konkurencyjności** Europy, wzmocnienie **obronności** i wsparcie **wschodnich regionów przygranicznych**. Państwa członkowskie mogą również wykorzystać Europejski Fundusz Społeczny Plus do zapewnienia wsparcia na rzecz rozwoju umiejętności w zakresie gotowości cywilnej, przemysłu obronnego i cyberbezpieczeństwa.

W ramach przeglądu śródkresowego możliwe jest wzmocnienie Europejskiej inicjatywy miejskiej poprzez umożliwienie państwom członkowskim przesunięcia środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) na tę inicjatywę. Ponadto w ramach przeglądu śródkresowego utworzono pieczęć doskonałości dla Europejskiej inicjatywy miejskiej, umożliwiającą dostęp do wsparcia za pośrednictwem programów należących do głównego nurtu polityki spójności projektom, które spełniają kryteria wysokiej jakości, lecz nie są objęte dostępnym finansowaniem.

⁶² Program URBACT otrzymuje finansowanie ze środków EFRR, Instrumentu „Globalny wymiar Europy” i IPA, które uzupełnia się wkładami krajowymi.

Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności a miasta

Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF) stanowi przełomowe rozwiązanie w reakcji Europy na skutki pandemii COVID-19, przyczyniając się do ożywienia gospodarczego i wzmocnienia odporności Europy oraz jej miast. Z kilku analiz⁶³ wynika, że RRF zapewnił znaczne wsparcie miastom, obszarom metropolitalnym i miejskim, co przełożyło się na wymierne korzyści dla ich mieszkańców i przedsiębiorstw, w szczególności w zakresie transformacji ekologicznej i cyfrowej.

Wsparcie ze strony Europejskiego Banku Inwestycyjnego

Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) również odgrywa kluczową rolę we wspieraniu miast w całej UE, oferując zarówno usługi finansowe, jak i doradcze. Od 2021 r. zapewnił on miastom ponad 80 mld EUR nowego finansowania na inwestycje strategiczne, takie jak zrównoważony transport miejski, przystępne cenowo mieszkania, dekarbonizacja systemów ciepłowniczych, efektywność energetyczna i gospodarka o obiegu zamkniętym. Usługi doradcze EBI umożliwiają świadczenie dostosowanych do potrzeb usług doradztwa technicznego i finansowego, wspieranych przez Komisję Europejską. Aby wspierać miasta jako kluczowe katalizatory inwestycji prywatnych, bank pomaga im w opracowywaniu i wdrażaniu instrumentów finansowych łączących finansowanie unijne z finansowaniem prywatnym.

Inne przykłady inicjatyw UE wspierających miasta

W ostatnich latach Komisja Europejska uruchomiła ponad 50 inicjatyw i instrumentów, aby wspierać władze lokalne w ich działaniach na rzecz transformacji oraz ułatwić wdrażanie polityk UE na szczeblu lokalnym. Obejmują one wiele platform internetowych ukierunkowanych na wzmocnienie zdolności miast, ich wiedzy i dostępu do finansowania, a także różne nagrody i systemy uznawania w obszarach takich jak zrównoważony rozwój, innowacje i dostępność, które mają propagować doskonałość w zakresie rozwoju obszarów miejskich i zachęcać do niej. Większość inicjatyw zapewnia miastom wsparcie, usługi doradcze i budowanie zdolności, aby mogły one aktywnie uczestniczyć w europejskich działaniach na rzecz osiągnięcia zrównoważonej transformacji.

W ramach szeregu bieżących inicjatyw unijnych propaguje się i wspiera rozwój strategii sektorowych (np. planów, porozumień i umów) oraz wzywa miasta do podjęcia zobowiązań politycznych mających na celu ukierunkowanie transformacji w stronę modelu zrównoważonego. Najważniejsze przykłady obejmują (pełny przegląd można znaleźć w [Portalu miast UE – Polityka regionalna i miejska – Komisja Europejska](#)).

Porozumienie Burmistrzów w sprawie Klimatu i Energii jest ugruntowaną inicjatywą wspieraną przez unijną politykę klimatyczno-energetyczną, która oferuje wszystkim gminom UE platformę umożliwiającą osiągnięcie celów Unii w dziedzinie klimatu i energii. Zapewnia ono oparte na podstawach naukowych ramy metodyczne oceny emisji i podatności na zagrożenia oraz opracowywania zintegrowanych planów działania w zakresie zrównoważonej energii i klimatu w celu zaradzenia tym problemom. Ramy te wdraża się w oparciu o podejście wielopoziomowe. Władze krajowe i regionalne korzystają z zatwierdzonego formatu, aby koordynować działania w dziedzinie klimatu na szczeblu lokalnym oraz gromadzić dane i informacje potrzebne do opracowania własnej polityki i przydziału finansowania. Porozumienie Burmistrzów stanowi podstawę Światowego Porozumienia Burmistrzów.

Za pośrednictwem programu „Horyzont Europa” UE realizuje dwie swoje misje mające na celu sprostanie wyzwaniom klimatycznym w miastach: **Neutralne dla klimatu i inteligentne**

⁶³ COM(2025) 637 final; COM(2024) 82 final.

miasta oraz przystosowanie się do zmiany klimatu. Pierwsza z nich obejmuje 100 miast w UE dążących do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2030 r. Cel ten ma zostać osiągnięty za pośrednictwem umów w sprawie miasta neutralnego dla klimatu – kompleksowych planów współtworzonych z obywatelami i zainteresowanymi stronami obejmujących energię, budynki, transport i odpady, wspieranych w ramach strategii inwestycyjnych. Miasta te pełnią również rolę centrów innowacji, które inspirują wszystkie europejskie miasta do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. Druga misja wspiera ponad 300 władz lokalnych i regionalnych za pomocą danych dotyczących klimatu i modelowania naukowego w celu przeprowadzania ocen ryzyka ukierunkowanych terytorialnie i opracowywania innowacyjnych rozwiązań. Podejście to wzmacnia odporność, wspiera planowanie międzysektorowe i zapewnia dostosowanie działań lokalnych do szerszych strategii regionalnych i krajowych. Obie misje są ze sobą ściśle powiązane.

Europejskie Stolice Kultury to sztandarowa inicjatywa UE wspierana w ramach programu „Kreatywna Europa”. Co roku w ramach tej inicjatywy wyznacza się co najmniej jedno miasto, które jest gospodarzem całorocznych obchodów kultury, mających na celu podkreślenie różnorodności kulturowej Europy, wspieranie poczucia wspólnej przynależności oraz propagowanie długoterminowego rozwoju kulturalnego, społecznego i gospodarczego.

Szeroki zakres inicjatyw UE wspierających miasta podkreśla znaczenie, jakie UE przywiązuje do kwestii miejskich. Jednocześnie **mnogość dostępnych narzędzi i możliwości sprawia, że często trudno jest się miastom w nich rozeznąć.** Niektóre narzędzia pokrywają się z innymi obszarami tematycznymi, którym poświęca się dużą uwagę (takimi jak klimat, energia i środowisko) i które tym samym oferują naturalne synergie, natomiast inne obszary tematyczne uwzględnia się w mniejszym stopniu (np. równy dostęp i włączenie społeczne). Fragmentacja inicjatyw i narzędzi unijnych, różne procedury składania wniosków i oceny, a także zróżnicowane wymogi dotyczące planów działania i sprawozdawczości stanowią obciążenie dla miast. Jednocześnie wsparcie na rzecz wdrażania pilotażowego innowacyjnych rozwiązań musi iść w parze z działaniami ułatwiającymi wdrażanie, powielanie i odpowiednią pomoc techniczną na większą skalę. **Fragmentacja ta stanowi szczególne wyzwanie dla małych i średnich miast,** ponieważ dysponują one mniejszymi zasobami i ograniczonymi zdolnościami administracyjnymi, aby angażować się w unijne inicjatywy i projekty mające na celu zwiększanie skali działań.

3.2. Potrzeba dalszego wsparcia miast

Miasta muszą równoważyć wiele celów i obowiązków wynikających z polityk sektorowych, co podkreśla potrzebę zintegrowanego podejścia.

Aby sprostać tym wyzwaniom, miasta, zwłaszcza małe i średnie, potrzebują zdolności administracyjnych oraz dostępu do wiedzy fachowej i wiedzy. Zapewnienie **dostosowanej do potrzeb pomocy technicznej** ukierunkowanej na opracowywanie i wdrażanie strategii, strukturyzację finansową inwestycji strategicznych, dialogi sektorowe, procedury, metody, reformy oraz przygotowanie i realizację konkretnych projektów inwestycyjnych i działań w zakresie zamówień publicznych może pomóc miastom.

Miasta i obszary miejskie w UE borykają się z **ograniczeniami finansowymi** i znajdują się pod presją, aby ograniczać wzrost wydatków netto. Jednocześnie potrzebują one większych środków finansowych na realizację priorytetów politycznych. Aby sprostać tym wyzwaniom,

wskazują na następujące potrzeby⁶⁴: (i) dostępność i uproszczenie strumieni finansowania unijnego, (ii) harmonizacja kryteriów oraz (iii) przejście od finansowania opartego na projektach do podejść portfelowych i zintegrowanych, umożliwiających finansowanie w ramach długoterminowego planowania strategicznego. Innowacyjne modele finansowania, obejmujące sektor prywatny i publiczny, pomagają uruchomić dodatkowe inwestycje i zminimalizować ryzyko. Miasta podkreśliły korzyści płynące z unijnych instrumentów i narzędzi wsparcia, które przyjmują **systemowe podejście do strategii i finansowania, takich jak zintegrowane inwestycje terytorialne w ramach polityki spójności**. Wielosektorowe miejskie plany inwestycyjne sprzyjają głębokiej transformacji strukturalnej oraz łączą wszystkie potrzeby inwestycyjne w ramach jednolitego planu.

W przyszłości miasta będą zachęcane do stosowania zintegrowanych podejść do „misji”, które pozwalają stawiać czoła wielu wyzwaniom, takim jak mieszkalnictwo, transport, energia, klimat i środowisko, zgodnie z celami w zakresie dekarbonizacji i szerszymi celami dotyczącymi zrównowżenia środowiskowego, włączenia społecznego i jakości życia, przy jednoczesnym zwiększeniu bezpieczeństwa, ochrony i ogólnej odporności. Podejście to powinno być inkluzywne. Zintegrowane podejście, takie jak podejście przyjęte w ramach Porozumienia Burmistrzów, mogłoby służyć jako punkt wyjścia dla miast każdej wielkości, łącząc zainteresowane strony w miastach w ramach jednego zobowiązania politycznego.

Doświadczenia miast wykazały **wartość łączenia dotacji UE z finansowaniem ze strony instytucji finansowych**, takich jak Europejski Bank Inwestycyjny, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Bank Rozwoju Rady Europy i krajowe banki prorozwojowe, a także wykorzystania instrumentów finansowych do tworzenia funduszy odnawialnych. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy miasta mają coraz większe potrzeby, wiele priorytetów i ograniczone środki publiczne. Aby sprostać znaczącym potrzebom inwestycyjnym, miasta powinny rozszerzyć stosowanie innowacyjnych mechanizmów finansowania i partnerstw publiczno-prywatnych. Miasta potrzebują dalszego wsparcia, aby budować swoje zdolności w zakresie inżynierii finansowej i wiedzę fachową oraz optymalizować swoją zdolność do generowania dodatkowych dochodów, w szczególności poprzez lepsze zarządzanie aktywami. Ponadto łączenie miast z inwestorami prywatnymi jest czynnikiem sukcesu, w związku z czym miasta potrzebują wsparcia doradczego i ułatwionego dostępu do instytucji finansowych. W tym celu podejście oparte na platformie inteligentnych miast⁶⁵ oraz ośrodku stołecznym miast neutralnych dla klimatu⁶⁶ w ramach misji w zakresie neutralnych dla klimatu i inteligentnych miast, wraz ze wspomnianym powyżej dodatkowym wsparciem ze strony EBI, służą jako modele, które należy rozszerzyć.

Przy wspieraniu miast kluczowe znaczenie ma spójność polityki oraz dostosowanie celów, metod i finansowania na różnych poziomach sprawowania rządów. Kilka istniejących inicjatyw UE stosuje wspólne ramy metodyczne⁶⁷ w ramach udzielanego wsparcia, na których mogłoby się opierać przyszłe wsparcie UE dla miast.

Aby skuteczniej wspierać miasta, **potrzebna jest kompleksowa struktura wsparcia**, która pomoże im w planowaniu strategicznym, budowaniu zdolności i wiedzy oraz wdrażaniu polityk mających na celu sprostanie licznym wyzwaniom. Przy tworzeniu takiej struktury

⁶⁴ *The impact of EU climate and energy initiatives on cities' climate transition* [Wpływ inicjatyw UE w dziedzinie klimatu i energii na transformację klimatyczną miast], Europejski Komitet Regionów, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2863/428101>.

⁶⁵ Platforma inteligentnych miast.

⁶⁶ W 2024 r. EBI uruchomił pulę środków na pożyczki o wartości 2 mld EUR w kontekście misji w zakresie miast.

⁶⁷ Np. strategię zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w ramach polityki spójności i ramy metodyczne opracowane przez Porozumienie Burmistrzów oraz misje w zakresie miast i przystosowania się do zmiany klimatu, plany zrównoważonej mobilności miejskiej, a także Porozumienie w sprawie zielonego miasta.

konieczna jest stopniowa konsolidacja istniejących inicjatyw UE i narzędzi wsparcia, przy jednoczesnym wspieraniu jaśniejszej komunikacji i koordynacji we wszystkich obszarach polityki.

4. WIZJA I DALSZE DZIAŁANIA

4.1. Wizja rozwijających się, przyjaznych, dobrze prosperujących miast sprzyjających włączeniu społecznemu

Miasta w całej Europie są przyjazne do życia, dobrze prosperujące i sprzyjają włączeniu społecznemu. Zapewniają one wysoki poziom łączności cyfrowej oraz tworzą możliwości dla osób w każdym wieku, z uwzględnieniem zmian demograficznych, a także dla rozwoju przedsiębiorstw, przyczyniając się w ten sposób do zwiększania konkurencyjności, innowacyjności i wzrostu gospodarczego.

Wysokiej jakości miejsca pracy oraz zapewnienie wszystkim przystępnych cenowo, zrównoważonych i odpowiedniej jakości mieszkań, a także równy i łatwy dostęp do usług mają zasadnicze znaczenie dla rozwoju miast. Zasady i wartości nowego europejskiego Bauhausu uwzględniono w sprzyjającej włączeniu społecznemu, zrównoważonej i wysokiej jakości transformacji budynków oraz środowiska miejskiego w całej Europie.

W miastach w całej Europie dostępne są możliwości osiągnięcia wysokiego poziomu wykształcenia i rozwoju umiejętności, a także wsparcie w zakresie przyciągania talentów i integracji migrantów. Atrakcyjność miast, również jako zrównoważonych kierunków turystycznych oferujących bogate życie kulturalne, przy jednoczesnym zachowaniu dziedzictwa kulturowego, ma kluczowe znaczenie dla ich dobrobytu.

Bezpieczeństwo, ochrona, włączenie społeczne i poszanowanie praw podstawowych mają kluczowe znaczenie dla miast w całej Europie. Inteligentne, zrównoważone i przystępne cenowo miasta, które zapewniają rozwiązania w zakresie mobilności sprzyjające włączeniu społecznemu, wspierają poprawę jakości życia obywateli. Wspiera się działania uzupełniające podejmowane z pobliskimi obszarami wiejskimi, tworząc zrównoważone relacje między obszarami miejskimi i wiejskimi.

Efektywność energetyczna, lokalnie wytwarzana energia odnawialna, wzmocnione ekosystemy naturalne oraz postępy w kierunku osiągnięcia neutralności klimatycznej sprzyjają zdrowym warunkom życia i budują odporność na skutki zmiany klimatu, chroniąc gospodarki miast oraz dobrostan mieszkańców.

Kluczowe znaczenie ma wspieranie zaangażowania obywatelskiego i uczestnictwa demokratycznego na poziomie miasta, w ramach którego obywatele często najbardziej aktywnie współpracują z władzami⁶⁸. Kształtowanie polityki opiera się na odpowiednich aktualnych danych i zapewnia wyniki, które podlegają konsultacjom publicznym, są akceptowane oraz dostosowane do lokalnych potrzeb. Decyzje są dostosowane do szerszych celów i inicjatyw UE, takich jak Kompas konkurencyjności, nowa karta lipska, a także ramy międzynarodowe, takie jak Agenda 2030 ONZ i Nowa agenda miejska ONZ.

⁶⁸ Przedstawiona przez Komisję europejska tarcza demokracji zachęca obywateli do zaangażowania i uczestnictwa demokratycznego na wszystkich szczeblach.

Agenda UE dla miast odgrywa kluczową rolę w ułatwianiu realizacji tej wizji, zapewniając miastom wsparcie i umożliwiając im wdrażanie zintegrowanych, ukierunkowanych terytorialnie rozwiązań, i przyczynia się do ich rozwoju jako dobrze prosperujących, dynamicznych i przyjaznych dla wszystkich przestrzeni.

4.2. Dalsze działania

4.2.1. Stały dialog – miasta są kluczowymi partnerami w kształtowaniu polityki UE

Ścisła współpraca między poszczególnymi poziomami sprawowania rządów i sektorami polityki ma zasadnicze znaczenie dla skuteczniejszej realizacji priorytetów UE na szczeblu lokalnym i uwzględniania aspektów dotyczących miast przy opracowywaniu i wdrażaniu polityk oraz przepisów UE. W tym celu Komisja Europejska wykorzysta istniejące najlepsze praktyki oraz instrumenty i metody przedstawione w komunikacie w sprawie uproszczenia⁶⁹, którego celem jest uproszczenie przepisów UE, zmniejszenie obciążeń administracyjnych i zwiększenie efektywności realizacji polityki. Komisja nadal będzie ściśle współpracować z miastami poprzez stały dialog i konkretne inicjatywy.

- *Dialog polityczny wysokiego szczebla*

Od 2026 r. i w oparciu o dialog na temat wdrażania z miastami prowadzony przez wiceprzewodniczącego wykonawczego do spraw spójności i reform w czerwcu 2025 r. Komisja będzie prowadzić regularny dialog z miastami. Organizowany będzie **coroczny dialog polityczny wysokiego szczebla** z udziałem Komisji, zapewniający lokalnym przywódcom – a w stosownych przypadkach innym publicznym i prywatnym instytucjom finansowym oraz przedstawicielom przedsiębiorstw posiadającym praktyczne doświadczenie – możliwość kształtowania dyskusji na temat kierunków polityki. Ten bezpośredni kontakt posłuży jako forum dyskusyjne do identyfikowania wąskich gardeł i wyzwań w konkretnych obszarach polityki, odkrywania możliwości uproszczenia i harmonizacji oraz dostarczania informacji na temat niezbędnych dostosowań polityk UE, a także zaleceń dotyczących ukierunkowanego wsparcia.

- *Dialog na szczeblu technicznym*

Aby uzupełnić dyskusje na szczeblu politycznym, regularnie prowadzone będą również **ukierunkowane konsultacje na szczeblu technicznym** z praktykami miejskimi, z udziałem odpowiednich służb Komisji, mające na celu określenie dobrych praktyk i możliwości w różnych tematycznych obszarach polityki w celu zmniejszenia obciążeń administracyjnych. Centralnym elementem tego procesu będą działania na rzecz uproszczenia. Ukierunkowane konsultacje stanowią okazję do omówienia sposobów udoskonalenia narzędzi oceny terytorialnej na wszystkich szczeblach oraz do współpracy z miastami i innymi obszarami miejskimi podczas przygotowywania i wdrażania przepisów krajowych i unijnych.

- *Regularny dialog z Europejskim Komitetem Regionów i Parlamentem Europejskim*

Spotkania te będą uzupełniane i wzbogacane dyskusjami prowadzonymi w innych formatach technicznych, **regularnym dialogiem z Europejskim Komitetem Regionów i Parlamentem Europejskim**, danymi zgromadzonymi przez Sieć Samorządów UE, wynikami konsultacji publicznych, ocenami terytorialnymi, działaniami w zakresie wykorzystywania wiedzy, odpowiednimi organizacjami i międzyrządowymi strukturami współpracy, w tym

⁶⁹ COM(2025) 47 final.

partnerstwami w ramach agendy miejskiej dla UE. Prace przeprowadzone w ramach agendy miejskiej dla UE wniosą istotny wkład w oba rodzaje dialogów, w szczególności działania mające na celu poprawę przepisów i procesów wdrażania.

- ***Forum Miast***

Ponadto **Forum Miast** nadal będzie odbywać się regularnie, a w jego ramach organizowane będą warsztaty i dyskusje polityczne, które umożliwią wymianę rozwiązań, wiedzy i możliwości z korzyścią dla zainteresowanych stron z obszarów miejskich i decydentów.

- ***Sprawozdanie dotyczące stanu europejskich miast***

Komisja będzie również regularnie przygotowywać **sprawozdanie dotyczące stanu europejskich miast**. Sprawozdanie będzie wspierać kształtowanie polityki miejskiej w UE w większym stopniu opartej na dowodach. Kolejne sprawozdanie zostanie wydane w 2026 r.

Procesy zarządzania sprzyjające włączeniu społecznemu, takie jak zaproponowany powyżej stały dialog między Komisją a miastami, powinny odbywać się nie tylko na szczeblu UE, lecz również w państwach członkowskich w ramach ugruntowanego zorganizowanego dialogu z miastami na temat wszystkich kluczowych obszarów przepisów krajowych i unijnych, zarówno na etapie przygotowania, jak i wdrażania. Potrzeba takiego zorganizowanego wielopoziomowego dialogu i partnerstwa ma również zastosowanie do planowania inwestycji i jest kluczowym elementem przygotowywania oraz wdrażania planów partnerstwa krajowego i regionalnego w okresie programowania 2028–2034⁷⁰.

4.2.2. Uproszczenie i budowanie zdolności

Konsolidacja i uproszczenie dostępu miast do unijnych narzędzi wsparcia jest procesem ciągłym, który będzie kontynuowany do czasu opublikowania kolejnych wieloletnich ram finansowych. Kontynuowane będą działania na rzecz uproszczenia i usprawnienia, aby skonsolidować ofertę wsparcia, zharmonizować nagrody i wyróżnienia, a także warunki kwalifikowalności i sprawozdawczości.

- ***Portal internetowy „Miasta UE”***

W pierwszej kolejności Komisja uruchomiła dziś **portal internetowy „Miasta UE”**. Portal ten ułatwi miastom dostęp do całego dostępnego wsparcia UE. Będzie on stanowić narzędzie komunikacji i przestrzeń dla zainteresowanych stron do wyszukiwania informacji, wymiany opinii na temat działań, wydarzeń, wiadomości, rozwoju polityki i możliwości istotnych dla rozwoju obszarów miejskich. Zapewni on przegląd i informacje na temat poszczególnych inicjatyw UE wspierających miasta (w zależności od obszarów tematycznych, cyklu przygotowania i wdrażania itp.) oraz przekieruje użytkowników do odpowiedniego miejsca, w którym dostępne są szczegółowe informacje.

Następnie, w czasie obowiązywania kolejnych wieloletnich ram finansowych, portal internetowy „Miasta” stanie się kluczowym elementem platformy „Miasta” i będzie poświęcony komunikacji oraz działaniom informacyjnym. Portal będzie się rozwijał z myślą o realizacji celu platformy „Miasta” polegającego na konsolidacji i ułatwieniu dostępu do informacji na temat wsparcia dla miast w nowym uproszczonym krajobrazie, w tym, w stosownych przypadkach, na temat wykorzystania sztucznej inteligencji.

⁷⁰ Motywy 22 i 24 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Europejski Fundusz Spójności Gospodarczej, Społecznej i Terytorialnej, Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Rybołówstwa i Polityki Morskiej, Dobrobytu i Bezpieczeństwa na lata 2028–2034 oraz zmieniającego rozporządzenie (UE) 2023/955 i rozporządzenie (UE, Euratom) 2024/2509.

- *Europejska inicjatywa miejska*

W ramach Europejskiej inicjatywy miejskiej utworzony zostanie „**punkt pomocy dla miast**”. Oprócz narzędzia wyszukiwania dostępnego w portalu internetowym „Miasta” punkt pomocy wesprze miasta w określeniu miejskich narzędzi wsparcia w ramach wielu inicjatyw UE i związanych z nimi możliwości finansowania.

Na początku 2026 r. ogłoszone zostanie **4. zaproszenie do składania wniosków w ramach działań innowacyjnych Europejskiej inicjatywy miejskiej**. Będzie ono dotyczyło wspierania mniejszych projektów pilotażowych mających na celu testowanie innowacyjnych rozwiązań w celu sprostania wyzwaniom miejskim. Chociaż zaproszenie to będzie otwarte dla miast każdej wielkości, będzie ono skierowane w szczególności do małych i średnich miast o ograniczonych zdolnościach innowacji. Będzie się opierać na podejściu oddolnym, co umożliwi władzom miejskim składanie wniosków dotyczących każdego obszaru tematycznego dostosowanego do tematów Agendy UE dla miast.

- *Unijna platforma „Miasta”*

Komisja proponuje, aby w kolejnych wieloletnich ramach finansowych utworzyć **wspólną unijną platformę „Miasta”** (zob. rys. 3) łączącą różne formy wsparcia, takie jak instrumenty finansowania, pomoc techniczna, zasoby wiedzy i narzędzia cyfrowe w celu zapewnienia uproszczonego dostępu do zasobów UE, w tym z Instrumentu UE.

Platforma ta będzie miejscem, w którym miasta każdej wielkości będą współpracować ze sobą i na szczeblu UE. W szczególności platforma zostanie zaprojektowana w taki sposób, aby oferować wsparcie w całym cyklu życia – od analizy potrzeb z wykorzystaniem najnowszych dostępnych danych i narzędzi, przez budowanie zdolności, współpracę i wzajemne uczenie się, po pomoc techniczną w planowaniu strategicznym i opracowywaniu projektów. Przegląd ten, poświęcony wyłącznie miastom, uzupełni narzędzia zaproponowane w kolejnych wieloletnich ramach finansowych w celu ułatwienia beneficjentom dostępu do środków UE. W związku z tym Centralny Portal⁷¹ stanie się pojedynczym punktem dostępu do skonsolidowanych informacji na temat możliwości finansowania dla promotorów projektów.

Opierając się na cennym doświadczeniu i ramach wprowadzonych w wielu miastach, platforma będzie wspierać miasta i ułatwiać dostęp do elastycznego finansowania, korzystając ze zintegrowanych planów rozwoju obszarów miejskich, takich jak strategie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w ramach polityki spójności, umowy w sprawie miasta neutralnego dla klimatu w ramach misji UE w zakresie neutralnych dla klimatu i inteligentnych miast, plany działania na rzecz zrównoważonej energii i klimatu, plany zrównoważonej mobilności miejskiej, ramy środowiskowe⁷² i plany w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu.

Miasta będą mogły uzyskać wsparcie w konkretnych obszarach polityki, a także w zakresie wyzwań operacyjnych, z którymi się borykają. Platforma będzie obejmować zarówno istniejące już inicjatywy, jak i nowe formy wsparcia mające na celu wyeliminowanie zidentyfikowanych luk. Jej celem będzie w szczególności ułatwienie dostępu małym i średnim miastom oraz zachowanie elastyczności w reagowaniu na pojawiające się nowe wyzwania.

⁷¹ COM(2025) 545 final.

⁷² Np. Porozumienie w sprawie zielonego miasta jest ruchem politycznym, w ramach którego burmistrzowie zobowiązują się do realizacji ambitnych celów środowiskowych w obszarach takich jak jakość powietrza i wody, przyroda i różnorodność biologiczna, gospodarowanie odpadami i redukcja hałasu do 2030 r. Jego celem jest poprawa jakości życia w miastach, wspieranie Europejskiego Zielonego Ładu i przyspieszenie wdrażania przepisów dotyczących ochrony środowiska na szczeblu lokalnym.

Platforma ta będzie pełnić funkcję gospodarza i organizatora poszczególnych rodzajów wsparcia udzielanego miastom przez Komisję Europejską w sposób skonsolidowany. Jest to struktura działań w ramach polityki i współpracy z miastami. Będzie obejmować szereg inicjatyw i strumieni wsparcia, które będą kompleksowe, uproszczone i dostępne dla beneficjentów, co stanowi rzeczywiste uproszczenie i unijną wartość dodaną, a jednocześnie ułatwi współpracę w ramach wielopoziomowego sprawowania rządów na rzecz osiągnięcia zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich.

UNIJNA PLATFORMA „MIASTA”

Rys. 3. Wizualna prezentacja unijnej platformy „Miasta”.

Platforma pomoże miastom w wyborze najbardziej odpowiedniej oferty wsparcia w zależności od ich potrzeb oraz zapewni im możliwości, z których będą mogły skorzystać. Formy wsparcia będą obejmować różne obszary polityki oraz różne rodzaje wsparcia:

a) Budowanie zdolności i wiedzy, planowanie strategiczne oraz tworzenie sieci kontaktów

- wsparcie ram metodycznych i narzędzi planowania strategicznego, w tym zintegrowanych podejść do „misji”, oraz uproszczonego monitorowania i sprawozdawczości;
- wsparcie na rzecz wzmocnienia zdolności administracyjnych i sprostania wyzwaniom operacyjnym związanym z wdrażaniem strategii i polityk;
- możliwości wzajemnego uczenia się i współpracy oraz ułatwianie transferu wiedzy;
- wsparcie w zakresie zamówień publicznych, na przykład platforma może ułatwiać współpracę między miastami za pośrednictwem wspólnych systemów zamówień, przy wsparciu Komisji Europejskiej;
- wsparcie w celu wspierania dialogu między przemysłem a miastami;
- informacje na temat odpowiednich inicjatyw krajowych, dwustronnych i wielostronnych pomagających miastom w identyfikowaniu synergii, czerpaniu inspiracji z innych modeli oraz praktyk, z wykorzystaniem narzędzi UE i wsparcia oferowanego na innych poziomach sprawowania rządów.

b) Wsparcie innowacyjnych projektów

- wsparcie miast w zakresie opracowywania i wdrażania innowacyjnych projektów będzie udzielane podobnie jak w przypadku Europejskiej inicjatywy miejskiej na lata 2021–2027; Europejska inicjatywa miejska zapewnia miastom bezpośrednie środki finansowe na realizację ich innowacyjnych projektów dotyczących wyzwań miejskich mających znaczenie dla UE i przyczyniła się do powstania wielu skalowalnych, innowacyjnych rozwiązań w europejskich miastach.

c) Wsparcie doradcze w zakresie środków finansowych i finansowania

W ramach platformy powstanie segment środków finansowych, finansowania i wsparcia doradczego, poświęcony zapewnianiu ustrukturyzowanych informacji, usług doradczych i pomocy technicznej w celu lepszego wspierania miast w dostępie do finansowania. Pomoże to miastom uzyskać dostęp do różnych źródeł finansowania i połączyć je z wiedzą fachową oraz wsparciem technicznym, w szczególności z finansowaniem unijnym w ramach planów partnerstwa krajowego i regionalnego, innymi instrumentami UE oraz źródłami takimi jak środki Europejskiego Banku Inwestycyjnego i finansowanie prywatne.

Komisja zamierza wspierać tę transformację, zapewniając miastom spójne ramy, wspólne narzędzia i długoterminowe partnerstwa. Obejmie to stałe wsparcie dla miast, począwszy od etapu planowania, a skończywszy na uzyskaniu dostępu do finansowania na wdrażanie rozwiązań. Pomagając miastom w rozwijaniu portfeli inwestycyjnych, którym przyznaje się znak jakości, platforma ułatwi miastom dostęp do finansowania unijnego.

d) Repozytorium danych i narzędzi

Ważną funkcją platformy „Miasta” będzie konsolidacja dostępnych danych i udostępnienie ich miastom oraz obszarom miejskim, zapewniając stałą bazę dowodową na potrzeby kształtowania polityki miejskiej wraz z regularnym sprawozdaniem dotyczącym stanu europejskich miast, które ma być przygotowywane przez Komisję. Aby zapewnić interoperacyjność danych, a tym samym ich szeroką dostępność i użyteczność, wykorzystane zostaną istniejące normy i specyfikacje⁷³. Platforma ułatwi sprawozdawczość i przekazywanie danych. Komisja rozważy również, w jaki sposób poprawić synchronizację i harmonizację wymogów w zakresie sprawozdawczości. W ramach platformy ustanowione zostaną również wspólne wskaźniki służące do oceny wpływu polityki miejskiej na różne obszary tematyczne w oparciu o istniejące systemy monitorowania.

e) Wsparcie stałego dialogu

Platforma „Miasta” będzie wspierać stały dialog organizowany zarówno na wysokim szczeblu politycznym, jak i technicznym (zob. pkt 4.2.1.). Za pośrednictwem platformy wprowadzone zostaną mechanizmy uczestnictwa, które umożliwią miastom udział w kształtowaniu inicjatyw politycznych. Obejmuje to interakcje ze strukturami międzyrządowymi, takimi jak agenda miejska dla UE, inne unijne i międzynarodowe sieci miast, w tym sieci tematyczne, a także krajowe i regionalne organizacje pośredniczące.

4.2.3. Fundusze UE w proponowanych wieloletnich ramach finansowych na lata 2028–2034

16 lipca 2025 r. Komisja Europejska przedstawiła swój wniosek w sprawie wieloletnich ram finansowych (WRF) na lata 2028–2034. Przedstawiono w nim ambitny długoterminowy budżet, który jest prostszy, bardziej elastyczny i bardziej strategiczny.

⁷³ [Centrum wsparcia SEMIC | Portal Interoperacyjna Europa](#).

Plany partnerstwa krajowego i regionalnego połączą fundusze UE wdrażane przez państwa członkowskie i regiony w spójny, dostosowany do potrzeb proces planowania – w pełni zgodny ze wspólnymi priorytetami Unii, w szczególności w zakresie zmniejszania nierówności ekonomicznych i społecznych oraz dysproporcji terytorialnych. Zapewnią one większą elastyczność w dostosowywaniu się do potrzeb regionalnych i lokalnych, z uwzględnieniem na przykład poszczególnych rodzajów terytoriów, takich jak obszary wiejskie i miejskie, oraz uproszczą przepisy dla państw członkowskich i regionów.

Zasady **partnerstwa i wielopoziomowego sprawowania rządów** będą przyświecać opracowywaniu planów, tak jak ma to miejsce obecnie w przypadku polityki spójności. W szczególności każde państwo członkowskie będzie musiało **przygotować i wdrożyć swój plan we współpracy z władzami regionalnymi i lokalnymi**, zgodnie ze strukturami i tradycjami konstytucyjnymi każdego państwa członkowskiego.

Podejmując wyzwania stojące przed obszarami miejskimi w planach partnerstwa krajowego i regionalnego, państwa członkowskie powinny zapewnić miastom i innym władzom miejskim możliwość kształtowania programów reform i inwestycji dostosowanych do ich szczególnych potrzeb.

Programowanie podejść do finansowania zintegrowanego na szczeblu lokalnym i regionalnym, spójnie dostosowane do ram polityki UE, mogłoby również obejmować niezbędne **reformy na szczeblu niższym niż krajowy**, pomagające zarówno zmaksymalizować wpływ funduszy, jak i wyeliminować bariery regulacyjne lub inne.

Ponadto w ramach rozwoju terytorialnego państwa członkowskie będą musiały skutecznie wspierać inicjatywy współpracy terytorialnej i lokalnej, w tym **zintegrowane strategie rozwoju obszarów miejskich**.

W obecnym okresie programowania 2021–2027 polityka spójności zapewnia już znaczne wsparcie na rzecz strategii rozwoju obszarów miejskich. Aby sprostać licznym, wzajemnie powiązanym wyzwaniom, przed którymi stoją obecnie miasta, muszą one wzmocnić swoją zdolność do działania za pomocą narzędzi operacyjnych, wsparcia regulacyjnego i finansowania. **Państwa członkowskie i regiony UE zachęca się zatem do zwiększenia ambicji w zakresie finansowania swoich strategii miejskich, w tym poprzez ich plany partnerstwa krajowego i regionalnego, przy jednoczesnym uwzględnieniu specyfiki miast.**

Ponadto **Instrument UE**, który będzie ściśle powiązany z planami partnerstwa krajowego i regionalnego⁷⁴, będzie również wspierał władze miejskie w opracowywaniu innowacyjnych projektów, wzmacnianiu budowania zdolności i zapewnianiu środowiska do wymiany wiedzy fachowej na temat zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

W ramach **Europejskiego Funduszu Konkurencyjności** miasta mogłyby odnieść potencjalne korzyści, na przykład poprzez segment czystej transformacji i dekarbonizacji przemysłu. Celem tego segmentu jest wspieranie działań związanych z wdrażaniem czystej energii, rozwiązaniami w zakresie dekarbonizacji i transformacją systemu. Może również zapewniać finansowanie projektów ukierunkowanych na mobilność i zrównoważoną turystykę w miastach. Ponadto segment odporności i bezpieczeństwa, obrony i przestrzeni kosmicznej może pomóc miastom w zwiększeniu gotowości, ochronie infrastruktury krytycznej,

⁷⁴ Załącznik XV do wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Europejski Fundusz na rzecz Spójności Gospodarczej, Społecznej i Terytorialnej, Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Rybołówstwa i Gospodarki Morskiej, Dobrobytu i Bezpieczeństwa na lata 2028–2034 oraz zmieniającego rozporządzenie (UE) 2023/955 i rozporządzenie (UE, Euratom) 2024/2509 {SWD(2025) 565 final}.

zwiększeniu obronności i bezpieczeństwa oraz skutecznym wykorzystaniu technologii kosmicznych do celów monitorowania, łączności i reagowania kryzysowego.

Europejskie miasta, które odgrywają kluczową rolę w zwiększaniu konkurencyjności regionalnej, mogą wraz z rządami krajowymi i instytucjami Unii przyczynić się do określenia i priorytetowego traktowania strategii na rzecz konkurencyjności oraz do osiągnięcia ogólnych celów **Kompasu konkurencyjności** poprzez zapewnienie, aby strategie były dostosowane do kontekstu lokalnego, a jednocześnie wspierały realizację szerszych celów UE.

Ponadto miasta i inne władze miejskie mogą mieć możliwość korzystania z innych programów UE w celu sprostania stojącym przed nimi wyzwaniom, w tym z **programu „Horyzont Europa”**, który okazał się dobrze dostosowany do działalności w zakresie badań naukowych i innowacji.

Komisja zachęca państwa członkowskie do propagowania uwzględniania wartości i zasad **nowego europejskiego Bauhausu** oraz włączania ich w główny nurt szerszych unijnych, krajowych, regionalnych i lokalnych inicjatyw oraz programów na rzecz rozwoju związanych z rewitalizacją budynków i dzielnic, w tym zapewnienia przystępnych cenowo mieszkań, w celu wzmocnienia inwestycji sprzyjających włączeniu społecznemu i kierowanych przez społeczność.

Program **„Globalny wymiar Europy”** mógłby wspierać współpracę międzynarodową w zakresie priorytetów polityki UE dotyczących rozwoju obszarów miejskich, w szczególności z krajami kandydującymi do UE, umożliwiając transfer wiedzy, budowanie zdolności w zakresie zarządzania obszarami miejskimi, planowania i rozwoju kierowanego przez społeczność.

5. WNIOSKI

Miasta mają zasadnicze znaczenie dla przyszłości Unii Europejskiej. To w nich skupiają się najpilniejsze wyzwania stojące przed Europą i to w nich można budować inkubatory najnowocześniejszych rozwiązań na całym terytorium Europy oraz zwiększać ich skalę. Miasta stoją w obliczu wielu jednoczesnych wyzwań, które wymagają zintegrowanych rozwiązań. Jako siła napędowa zrównoważonego wzrostu gospodarczego miasta każdej wielkości stymulują rozwój nie tylko w obrębie swoich granic, lecz również na otaczających je obszarach, w tym na obszarach wiejskich. Są to również miejsca, w których wdraża się większość polityk i przepisów UE. Sukces bardziej konkurencyjnej, dostępnej, sprzyjającej włączeniu społecznemu, odpornej i spójnej Europy, której transformacja ekologiczna i cyfrowa przebiega w sposób sprawiedliwy i ambitny, jest bezpośrednio związany z sukcesem miast.

W ramach tej Agendy UE dla miast Komisja przedstawia swoją wizję i strategię polityczną, aby wspierać rozwijające się miasta w stawianiu czoła obecnym i przyszłym wyzwaniom.

Ponieważ miasta przyczyniają się do realizacji priorytetów UE na szczeblu lokalnym, Komisja jest zdecydowana zacieśniać współpracę z miastami, wyciągać wnioski z ich doświadczeń i zapewnić spójny i pozytywny wpływ polityk i przepisów UE w praktyce. W tym celu Komisja dąży do zapewnienia znaczącego zaangażowania miast w kształtowanie i wdrażanie polityki UE zgodnie z zasadami polityki spójności, takimi jak partnerstwo i wielopoziomowe sprawowanie rządów, które to zasady pozostają głównymi elementami wniosku Komisji dotyczącego kolejnych wieloletnich ram finansowych.

Ponadto, ponieważ miasta mogą ułatwiać wdrażanie innowacyjnych rozwiązań we wszystkich państwach członkowskich UE, kluczowe znaczenie ma zapewnienie im niezbędnego finansowania, większych zdolności i wiedzy, a także stworzenie społeczności wymiany

doświadczeń w celu przyspieszenia uczenia się i wdrażania polityki. Komisja dąży do uproszczenia i usprawnienia wsparcia udzielanego miastom i innym obszarom miejskim. Pomoc techniczna Komisji udzielona za pośrednictwem uruchomionego dziś portalu internetowego „Miasta” oraz przyszła platforma „Miasta” przyczynią się do zaspokojenia potrzeb i wykorzystania możliwości miast – biorąc pod uwagę ich wyjątkową sytuację, szczególne wyzwania i obszary funkcjonalne – dzięki dostosowanym do potrzeb rozwiązaniom oraz wspieraniu współpracy i wymiany wiedzy.

Państwa członkowskie zachęca się do pełnego wykorzystania funduszy polityki spójności, a także innych instrumentów, zarówno w obecnym okresie, jak i po 2027 r., w celu wspierania rozwoju obszarów miejskich. Komisja zachęca wszystkie zainteresowane strony, aby przyłączyły się do działań na rzecz tego nowego „partnerstwa UE–miasta”. Będzie ona również monitorować wdrażanie Agendy UE dla miast w sposób zintegrowany i sprzyjający włączeniu społecznemu.

ZAŁĄCZNIK 1: SZTANDAROWE DZIAŁANIA W RAMACH AGENDY UE DLA MIAST

W poniższym wykazie przedstawiono działania, które Komisja podejmie w celu wdrożenia Agendy UE dla miast.

Lp	Działanie	Termin
STAŁY DIALOG		
1.	Dialog polityczny na wysokim szczeblu z władzami lokalnymi	Począwszy od 2026 r.
2.	Ukierunkowane konsultacje techniczne z praktykami miejskimi	Począwszy od 2026 r.
3.	Regularny dialog z Europejskim Komitetem Regionów i Parlamentem Europejskim	Począwszy od 2026 r.
4.	Forum Miast (co dwa lata)	Następne w 2027 r.
5.	Sprawozdanie dotyczące stanu europejskich miast	Począwszy od 2026 r.
UPROSZCZENIE i BUDOWANIE ZDOLNOŚCI		
6.	Portal internetowy „Miasta UE”	IV kw. 2025 r.
7.	Europejska inicjatywa miejska – 4. zaproszenie do składania wniosków w ramach działań innowacyjnych oraz punkt pomocy dla miast	I kw. 2026 r. i III kw. 2026 r.
8.	Unijna platforma „Miasta”	2028
INWESTYCJE		
9.	Wsparcie w ramach obowiązujących wieloletnich ram finansowych	W toku do 2027 r.
10.	Wsparcie w ramach kolejnych wieloletnich ram finansowych	2028–2034